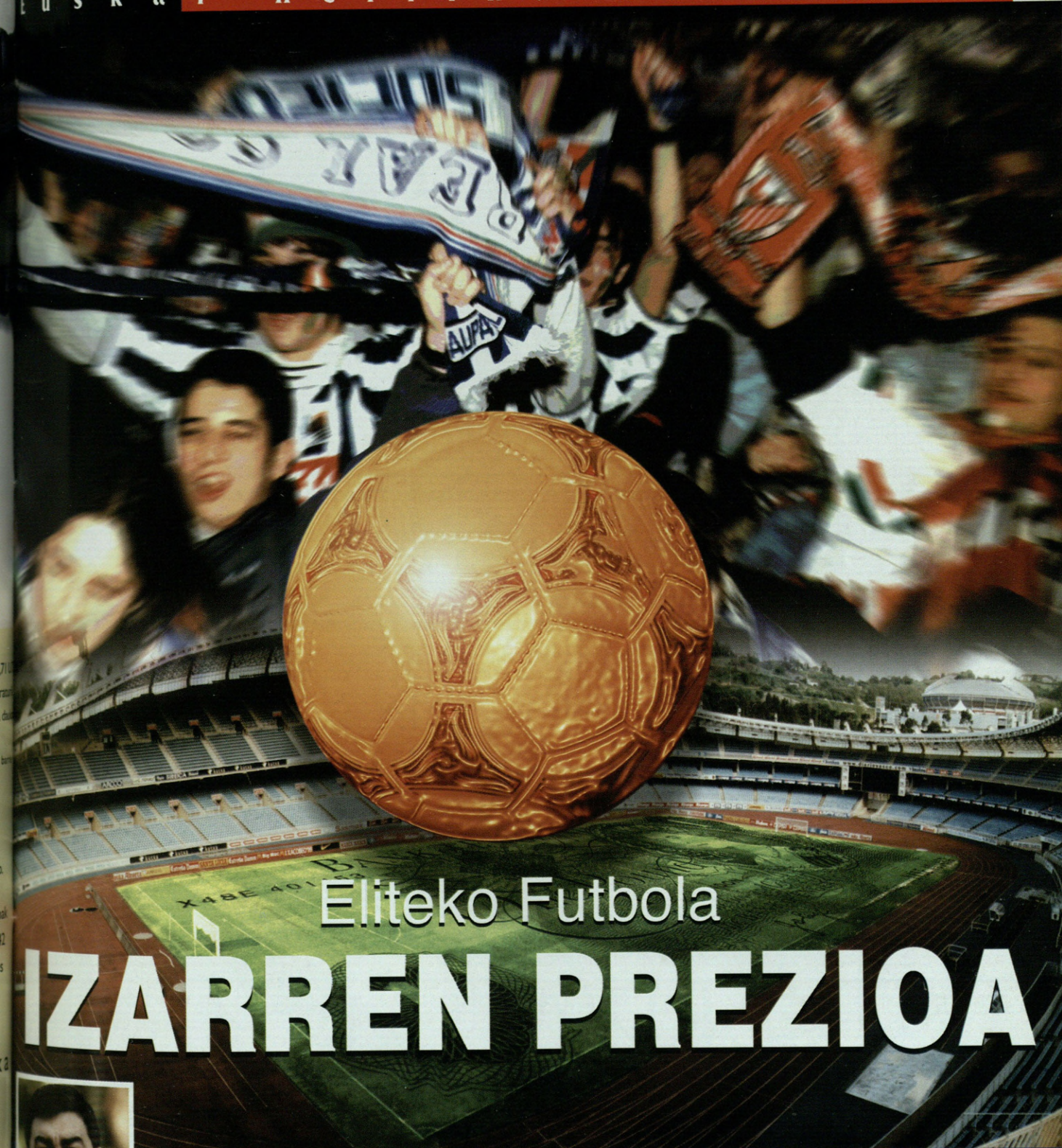

Sanfranc 2000: Pirinioetako eski estaziorik handiena egin nahi dute

ARGIA

Euskal Herriko Asteakaria

Eliteko Futbola

IZARREN PREZIOA

Kepa Gordejuela

“Inposaketen aurrean pase foralari heltzeko garaia da”

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea, 12
☎ 37 03 04
20160 Lasarte-O

Argazkiak: Alberto Elozegi
Diseinua: Aitzol Goikoetxea

■ Kepa Gordejuela: «Inposaketen aurrean pase foralari heltzeko garaia da» 9

■ Soldaten inflazioa: futbol ekipoen galbidea? 18

■ Abel Muniategi: «Epaitegiak ezagutu behar du euskara» 28

■ Euskal dantza tradizionala: muga ala zubi? 34

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis. Asisko Urmeneta	4
Irakurleak mintzo	5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa	6
Elkarriketa: Kepa Gordejuela.	
Xabier Letona	9
Senideekiko Justizia, Egia eta Oroitzapenaren bila.	
Xabier Letona	12

EKONOMIA

Lanaldi murrizketa, ehun urtetik gorako aldarria.	
Daniel Udalaite	14

EUSKARA

Sarako kontzertu gauak ikastolen aldeko bilguneak. Mikel Asurmendi	16
--	----

GIZARTEA

Soldaten inflazioa: futbol ekipoen galbidea?	
Onintza Irureta	18
Pirinioetako eski estaziorik handiena egin nahi dute. Eriz Zapirain	24
Elkarriketa: Abel Muniategi	
Urtzi Urrutikoetxea	28

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak	32
Euskal dantza tradizionala: muga ala zubi?	
Nagore Irazustabarrena	34

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak	38
Agenda	41
Irrati-Telebista. Beñat Doxandabaratz	42
Bizia	45
Ihesi	46
Denborapasak	48

IRITZIAK

Politika: Jean Louis Davant	8
Azkena: Tere Iraztortza	50

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura eta Euskara Departamendua

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora:

fundazioa
fundación

JABEA: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
ZUZENDARIA: Pello Zubiria.
Kontseilu Editorialeko Arduraduna:
 Baleren Bakaikoa.
Erredakzioa: Nagore Irazustabarrena,
 Onintza Irureta, Xabier Letona, Eriz
 Zapirain.
Maketazioa: Berdaitz Goia.
Grafismoa: Aitzol Goikoetxea.
Administrazioa: Marijo Aierza.
Harpidetzak: Olatz Korta, Edurne
 Urruzmendi.
Hedapena: Ixabel Bereziartua.
Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña
 Sorraluze, Bego Zuza.
Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Zirkuitu ibilbidea, 15. 20160
 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45.

Faxak: 943 37 34 03 (erredakzioa)/
 943 36 10 48 (komertziala).

IPARRALDEA: Xalbardin baita. 64122

Urruña. Tel.: 559 47 60 00.

Faxa: 559 47 60 01.

NAFARROA: Iratxeko Monastegia 70, 3.
 ezkerre. 31011 Iruñea.

Tel.: 948 17 80 78. Faxa: 948 17 80 77.

POSTA ELEKTRONIKOA:

Erredakzioa: kazeta@argia.com

Komertziala: komertzial@argia.com

WEB ORRIALDEA

www.argia.com

LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X.

BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.

INFORMATIKA: A.S.P., S.A.L.

Harpidetza sariak:

Hego Euskal Herria..15.000 pezeta.

Ipar Euskal Herria.....717 libera.

Espainia.....15.000 pezeta.

Beste atzerriak.....19.300 pezeta.

Airez.....30.225 pezeta.

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
 Ametzagaiña Taldeko partaidea da

Sarraskien kultura

Estatu Batuetan azken 50 urteetan sarraski masiboak ugariak izan dira, azkenegoa Denveren (Colorado) eskola batean gertatu berri dena, bi ikasle gaztek burututako sarraskia alegia, 15 hilotz utzi dituen. Azken kasu honetan ekintza terrorista baten hipotesiaz mintzo dira orain, Internet bidez ere iragarri omen zuten sarraskia, jende gehiago ere inplikaturik omen dago hilketan, eta hainbat kontu. Clinton jauna bera ere oso kezkatutik omen dago —zeinek sinetsi bere kezka han eta hemen bonbak jaurtitzen ari deanean—, eta adituak hor ari dira buru berri azterketa soziologikoak egiten.

Baina ez dirudi konponbide erraza duenik indartsuenaren kultura hain hedatua dagoen Estatu Batuetan. EEBBn egiten diren hainbat filmeri begiratu besterik ez dago, hilketak indiskriminatuak eta hotz hotzean burutzea dibertigarria dela diruditen film komertzial horiek. Estatu Batuen mentalitatearen erreflejo bat besterik ez dira askotan, izan ere, horrelako hainbeste film egiten badira ikus-entzuleak gustora hartzen dituztelako izango da noski, bestela ez da ulertzen. Oraindik heriotz zigorra hain normalizat hartzen den herri batean ez da gauza onik espero.

Nire iritzia apalean, munduaren gilborra Estatu Batuetan dagoela uste hori aldatzea ez litzateke hasiera txarra izango, politikogandik hasita.

TXARO URIONDO
 BARAKALDO (BIZKAIA)

Autopistak

Autopista autopista da beti, eta puntu. Urbanitak izan ohi dira horien kontra gehien protesta egiten dutenak normalean, baina horien eragina jasaten duena (edozein errepideren zabaltzearena bezala) herri txikiak jendea eta batik bat lur sailen bat duena izan ohi da. Kasu gutxi egiten zaio jende honi. Eibar-Gasteiz autopista berria egiterakoan, adibidez, herritarrez osatutako batzordeak ere osatu ziren (pentsa marketinak ze nolako indarra duen) eta... gaur arte. Ea non gelditu diren haien aholkuak. Baina horretaz beste batean idatziko dut beste pare bat lerro, ARGIAk plazaratu nahi badizkit.

Baina behin autopista eginez gero, txukun edukitzea behintzat eska dakioke administrazioari. Seguru asko garelako ohartu garenak zein txukun dagoen Aude nasaren autopista Iruñetik Tuterarako zatian. Bide erdiko mediana hori ere landarez eta lorez hornitua. Ez da asko kostatzen behin txikizioa egin ondoren herritarren begiei plazer pittin bat ematea.

Gipuzkoa eta Bizkaian ugaritzen ari diren autopista, autobide, bariante eta abarretako arduradunek badaukate nondik kopiatua. Donostiatik Gipuzkoako Goierriarako zati osoan, adibidez, hortik ibiltzen garenok eskertuko genuke kolore eta txukundade pittin bat.

ANDONI AGIRRE
 DONOSTIA

Hiruko Txikian

ADARJOTZE ITZELA

Nagusia, berak indarrean ezarri lege, eredu eta arau guztiei putz eginez, Balkanak aukeratu zituen gerra entrenamendu leku aproposena bezala. Eta bertakoek elkarri zioten herra eta ahiera, guztiak zigortzeko aitzakia izan da, nahiz eta besterik esan, OTANen erasoan ondorio latzek salatzen duten bezala. Estatu Batuak, militarki munduko azkarrenak, —bakarrak ez esate arren inor ez baita gauza aurre egiteko— bere indar ahalmena Ramboilletako mahai gainean jarriki isilarazi zituen beste guztiak. Eta ez da harritzekoa, indarra baita arrazoi nagusia harreman mota guztietan, izan pertsonalak,

sozialak ala internazionalak, normalean azkarrenarengana biltzen eta makurtzen baita mendrea, indargea. Eta nagusia ezin zuen, erronka egin ostean, berea bete gabarik paso egin, bere nagusitasuna baitzegoen jokoan. Izan ere, bestalde ejerzitua noizik behinka erabili egin behar da erdoiak jo ez dezan. Eta etengabe ekoizten diren armak saltzea ere, ez da arrazoi makala eta horretarako edozein aukera baliatzea bidezkoa zaio. Beste guztia, sarraskiaren ondorio denak bigarren mailako arazoak dira, urrutiegi gertatzen baitira. Milosevich izan du komertzial egokiena ●

◆ JOXE MARI OSTOLAZA

T E R M O

TXANPONA

ELEKTRIZITATEA
ETA BANKETXEA

Iberdrolak bere Akzio-dunen Batzar Nagusia burutu berri du Bilbon. 1998an 110.676 milioi pezetako mozkin garbiak izan zituen, 1997an baino % 9,1 gehiago. Urte berean Espainiako elektrizitate sektoreak (Endesa, Iberdrola, Unión Fenosa eta Hidrocarburos) 336.582 milioi pezetako mozkin garbiak izan zituen, 1997an baino % 9,88 gehiago. Nortzuk dira emaitza hauen onuradun nagusiak? Banke-txe handien berberak; sektore honetan bilioi erdi pezetako mozkinak izan ziren iaz. Neguriko familia talde txiki baina indartsua da sektore bietan izandako mozkinen onuradun nagusia. Administrazio kontseilu bakoitza nork osatzen duen ikustea baino ez dago. Bertako besaulkietan Neguriko oligarkiako pertsona berak eseritzen dira. Hori Espainiako Gobernuari eskertu behar diote, mozkin horiez gain, sektorearen liberalizaziora moldatzeko bilioi pezetatik gora jasotzen baitute bertatik. Argi da Gobernuak nor zerbitzatzen duen. Bilioi pezetako opari horrekin eta aipatu mozkinekin milaka lanpostu sortu eta egungo pentsio kaskarrak hobetuko lirateke.

◆ DANIEL UDALAITZ

EAE-KO LEGEALDI AKORDIOA

MIGUEL Castells abokatuak Radio Euskadiri adierazi zioenez, berak sinesgarritzat jotzen ditu «El Mundo» egunkariak Eugenio Etxebeste 'Antxon' 1984an bahitzeko saioari buruz argitaratutakoak. 1984ko abuztuaren 30ean Dominikar Errepublikako informazio zerbitzuetako buruaren aurrera eraman zuten —Ceferino Diaz Bonilla—, honek bere aurkako atentatu bat izateko zuen arriskuaz ohartarazi zuen eta «zerbait arraroa gertatuz gero» tiro bat emateko agindua zuela jakinarazi zion. Castellsek ezagutzera eman zuenez, Andres Casinello generala ere biler horretan egon zen eta «ba al dakizu GAL zer den?» galdetu zion Etxebesteri. Abokatuaren us-tez, bahitu aurretik deportatua beldurtu nahi zuen.

GERESTA KASUA ILUNAK JOTA

«GARA» eta «Egunkaria»k kaleratutako datuen arabera, Jose Luis Gerestaren kasua jarraitzen duen sumarioan ilun ugari daude eta Ertzaintzaren talde instruktoreak bere buruaz beste egin zuela baieztatzen badu ere, ez du aipatzen ondorio horretara heltzeko zein argudio erabili den. Hona bildutako ilunetakoak: Pistola gorpuaren ezker aldean zegoen, tiroa eskuin aldetik zue-nean; besoak luze, gorputzari atxikirik, ez ei da postura oso logikoa bere buruari tiro egin dionarentzat; pistolan ez zegoen atz markarik, eta ezta

Gerestak zituen beste gauza batzuetan ere; 6,35 kalibreko Astra Cub pistola bezalakorik ez dio atzeman poliziak ETari; bi hortz bortxaz aterata zituen eta beste baten torno batekin arituta bezalakoa zuloa zuen. Horrez gain, hilda agertu aurretik batzuetan argi zegoela eta beste batzuetan galduta gisa ageri ei zen.

■ Gerestaren kasuan ilun ugari dago.

EAJ, EA, ERC, UM BATERA EUROPARA

ASTE honetan egingo dute ofizial EAJ, EA, ERC eta Unio Mallorquinak (UM) Europako hauteskundeetara elkarrekin joatearen erabakia. Joan den astean lortu zen akordioa eta honen arabera, diputatu bat lortuz gero, alderdi bakoitzak jasotako botoen arabera banatuko litzateke 5 urteko agintaldia. Bi parlamentari lortuz gero —hori espero dute— EAJk eta UMk bat hartuko lukete eta denbora beraien artean banatu, eta bestea EA eta ERCren esku geratuko litzateke.

B A H E A

- «Hauteskunde batzuetara elgarrekin aurkezteko normalizazio bidean beste urrats batzuetan eman behar ditugu», adierazi zion «Ekaitza» aldizkariari Joseba Egibarrek.
- Arnaldo Otegi Lizarra-Garaziko akordioari buruz: «Ikusi dute gu bagoazela, ez dutela bakoitzaren kapazitateak. Beraiek beharrezkoak dira baina ez ezinbestekoak».
- «Zein izango da EHk sostengatutako Eusko Jaurlaritzaren politika ekonomikoa? Enpresaren zerga iraultzailea eskatzea?», dio Carlos Iturgaitz popularren buruzagiak.

E T R O A

KALE BORROKA ISILDU DA

KALE borroka egon ohi denean astero izan dira gertatutakoak komunikabideetan. Azken aste hauetan ez da horrelako ekintzarik izan, eta egon direla bezain aipagarria da hori. Gertatzen bada zer bait, halaber, gertatutakoa beste testuinguru batean aztertzeak aukera ere hor egongo da. Orain, ordea, arazoa jadanik ez da kale borrokarik ez egotea, «biolentzia ez gaitzestea baizik».

PRESOEKIKO ELKARTASUN TALDEAK

PRESOEKIKO Elkartasun Taldeak sortu zirenetik han eta hemen jardun dute euskal presoen egoera salatuz eta haiekiko elkartasuna erakutsiz ekintzak egiten, gehientsuenetan leku esanguratsuetan kateatuz —iragan astean Santoñako El Dueso espetxean— eta beste erabateko ekintzak eginez ere, beti ere molde baketsu eta konprometituan. Ez dira salaketa modu berriak oro har,

AURREAKORDIOA

Aurreakordioa iragarria dago eta, gainera, orain arte ere akordioa balego bezala jardun dute Gasteizko Legebiltzarrean. Beraz, alde politikotik aztertuta ezer gutxi aldatuko da Eusko Jaurlaritzarako. «De facto» ari denari ofizialtasuna ematea besterik ez da, eremu sinbolikoan EHren sinadura Jaurlaritza sostengatzen oso ikusgarria izango bada ere. Guztiei komeni zitzaizen akordioa ofizialki lotzea eta, batez ere, sinadura aspaldi eskatzen ari zen EHri.

batez ere ekologia munduan ugari erabilia izan delako, baina presoekiko elkartasun eta salaketaren esparruari aire freskoa ekarri diote. Gabonetan Andaluziaraino abiatu zen Olentzero solidario bat espetxea apurtu nahian eta ikusgarriena, akaso, Esteban Esteban Nietori Puerto del Real leko ospitalean zegoela egindako 'bisita'.

■ Hiru solidario Santoñako espetxean.

■ J. Irarragorri.

IZPIAK

Jasone Irarragorri EAko kidea ez da joango Bilboko udaleko EAren zerrendan eta bere abokatu lanarekin jarraituko du. Irarragorri Bizkaiko EAko egungo zuzendaritzarekiko iritzi desberdinak azaldu ohi ditu zerrendak gauzatzekoan.

Jose Ignacio Ormaetxe abokatua da Ertzaintzako Kriminal eremuko zuzendari berria. Javier Eskalada izan da orain arteko zuzendaria, Berrozie-tan jardundakoa. Segurtasun kontseilariordetza-ko lau zuzendaritzetatik bi aldatu ditu, beraz, Javier Balza barne kontseilariak izendapen honekin.

Josu Urrutikoetxea Madrilgo Auzitegi Gorenak epaituko du azkenean, EAEko Auzitegi Nagusian epaitu beharrean, abokatuek eskatu legez.

■ J. Urrutikoetxea.

- «Bakea ETAk behin-betiko su-etena iragarri eta kale borroka amaitzea baino gehiago da», zioen Baltasar Errazti Confefaskeko lehendakariak Aznarren aurrean Bilbon.
- Pablo Mosquera UAko buruzagia: «Ermuko Foroak bakea, autonomia eta nazio espainiarraren inguruko espazio politiko bat egituratu beharko luke».
- Xabier Gurrutxaga, EE eta EUEko buruzagi ohia: «Duela hogeitaz beste askok bizi izan genuen antzera. Iritsi zaio ezker abertzaleari ere borroka armatuaren krisialdi liberalizatzailea iritsi da politikagintza eraikitzailean besteekin batera integratzeko eta jarduteko ordua».

Federalismoari bai!

Europako hauteskundeak gertu dira. Hauexek dira, politologo adituen esanetan, gure hauteskundearen artean garrantzitsuenak, gure etorkizuna erabakitzen duten erabaki nagusiak Estrasburgo eta Bruselan hartzen baitira, eta ez Madril edo Parisen. Aukera ona da euskal-frantziar eta euskal-espainolen arteko betiko eztabaidak gainditzeko. Aurrerantzean Europa da gure benetako hiritartasunaren markoa, libera eta pezeta deuseztu dituen gure moneta berriak, euroak, gauzatua.

Oraindik europar hiritartasun honi benetako estatus demokratikoa ematea falta da. Estatus horren faltan, ezinezkoa litzateke «mirakulu greko»tik jasotako gure kulturen kontrolatu daitekeen aginte legezkora izatea. Estrasburgoko Legebiltzarra demokrazia honen hastapena besterik ez da. Benetako botererik ezean, nahasketarako joera du Legebiltzar honek, beste botereekin egin ez dezaketena salbu, eta egin behar jakin bat beharko luke.

ADIBIDEZ, Municheko hiriak, duela urte batzuk, berriki eraberritutako seinalizazioa berriro ere goitik behera aldatu behar izan du, Europatik etorritako agindu bati erantzunez. Bitartean Europa, munduko potentzia ekonomiko nagusia, ez da Jugoslavia ohian eta Kosovon mugak zaintzeko gai: horretarako amerikarrak deitu beharrean dago. Hona hemen, oinarri federalistaren (eta, azkenean, oinarri demokratikoa- ren) aurkakoa; eta oinarri federalista herritarrengandik ahalik eta gertuen jardutea da, zerbait egiteko botererik ez dagoenean erabaki maila bakoitza goragoko hurrengo armailan utziz. Europa buruarekin dabil eta oinekin pentsatzen du. Ez al litzateke bera arduratu behar estatuek bakarrik ezin egin dezaketenen horretaz. Eta hiri eta herriek euren seinalizazio txarteekin jarrai dezaten utzi, karaktere gotikoz eta euskaldunez burutuak izan arren?

Frantziak «federalismo» hitzari dion alergia gainditu beharko luke, bere parlamentua eta Europako Batasunekoaren arteko eskumenak modu argi baten partekatu ahal izateko. Partekatze hau izan ezean, Europa jakobinismo hipokritan erortzeko arriskuan da eta honek frantziar gutxiengoaren aurka jokatu du (eta orohar gutxiengo latinoaren aurka). Ez dago garbi Frantziako Errepublika nola moldatuko litzatekeen kanpo federalismoaren ekonomian, Europa nahasi eta lauso, nordiko eta liberal bateko hare mugikorretan nahastu gabe. Indartsuenaren legeak gogor jokatu du, inolako epailerik eta zaintzailerik gabe, kulturen eta hiritarren maila intimoetaraino iritsi arte.

Europako Estatu Batuen zain beste hamar edo hogeitaz urte egon beharko dugu oraindik, agian. Epe laburrean, M. Pasquak aurreikusitako Europako Konfederazioa aurrepauso argia litzateke atzerian ezintasuna eta barruan arbitrariotasuna sortzen duen egungo egoera nahasiarekiko.

BARNE federalismoari dago-kionez, hori beste kontu bat da. Hobe, etorkizun hurbilean, horren esperoan ez izatea, «nazioaren oihala hausten ez ikustearen» frantses obsesioa hain handia izaki. Hala ere egokia litzateke Girondinoek, azkenik, Jakobinoak gailentzea, bakoitzari bere burua eta bere hizkuntza itzul diezaioten. Gure helburuak luzarorako baketuak lirateke gillotina kulturalaren deuseztearekin.

Bestalde, gu dagoeneko euskal federalismoan saia gaitezke

Zazpiak—Bateko hiru erregioen artean, geurea oraindik ernaldi prozesuan egonik. Bai federalismoari: 1962ko abenduan, «Enbata»ko 20. zenbakiak izenburu hauxe bera zuen. Europa ordurako linboan zegoen eta Euskal Herria infernua. Arrakastaren ataria den purgatorioa irabazirik, bultza eta heda dezagun itxaropen menperaezina ●

Jean Louis Davat
Idazlea

“Bestalde, gu dagoeneko euskal

federalismoan saia gaitezke

Zazpiak—Bateko hiru erregioen

artean, geurea oraindik ernaldi

prozesuan egonik”

K E P A G O R D E J U E L A

Gasteizko Legebiltzarrean hartu gaitu Gordejuelak eta batez ere Euskal Herriarrok taldeak Legebiltzarrean daraman jardunari buruz aritu gara. Berarentzat ia beste bizileku bat bilakatu da eraikuntza hau. Ez da mugimendu handirik korridoreetan, astelehena delako seguruenik.

«INPOSAKETEN AURREAN PASE FORALARI HELTZEKO GARAIA DA»

JOSEBA OLALDE

■ «Gure ustez kurduen biltzarra Gasteizko Legebiltzarrean egin behar da».

EAJ eta EArekin sostengu parlamentarioaren gaia jorratzeko urtarileko hilabetea aprobetxatu behar zela aipatu zenuen sasoi hartan, otsailean legebiltzarreko lanekin buru-belarri hasiko zinetela-eta. Dagoeneko maiatzean sartzeaz gaude.

Bai, urtarilean ekin genien negoziatzioei baina otsaila gainera etorri zitzaigun

eta Legebiltzarreko ohiko ibilbidearen inguruko negoziaketak eta gobernu sostenguerena modu paraleloan eraman izan ditugu harrezkero. Horrez gain, hilabete hauek guztietan Lizarra-Garaziko akordioan ez daudenek oztopoak jarri dizkiote itunari. Eta gainera, akordio hau tankera honetako ohiko akordio bat baino korapilotsuagoa da.

■ Gero martxoaren azken aldera sinatuko zela zenioten. Prentsa mailan be-

hintzat kale borrokarena agertu izan da oztopo nagusi gisa. Errealitatean ere horrela da edo badaude beste oztopo batzuk ere, adibidez karta soziala.

Gobernu akordioaren inguruan hor izan dira gai sozialak, guretzat oso garrantzitsuak direnak, baina egia da kale borroka negoziazioen erdian izan dela; gai honek ez ditu negoziazioak geldiarazi baina akordioa atzerarazi bai, ez dugu hori ezkutatu. Baina akordioa sinatzeko moduan

JOSEBA OLALDE

■ «Sozialistek hitz egiteko hartu duten jarrerari ongi etorria ematen diogu».

dago aspalditik, otsailaren 18an Legebiltzarrean egin genuen adierazpen bateratu hura izan zenerako akordioa gauzatua zegoen, nahiz eta gauzaren batzuk findu egin behar ziren.

■ Beraz, oraingoan laster sinatuko da, adierazpenei kasu egiten badiegu behinik-behin.

Bai, batetik bestera sinatuko da.

■ Dena den, orain arte ere akordioa sinatua balego moduan jardun duzue Gasteizko Legebiltzarrean.

Bai, hala da. Ibarretxe lehendakari izendatu zenetik astero sostengatu dugu gobernu. Lizarran abiatutako prozesu politiko orokorrari egonkortasuna emateko hori egin beharra ikusten genuen, areago alderdi sozialista eta popularretik prozesua zapuzteko egiten dituzten ahaleginak kontuan hartuz gero. Baina orain akordio hori sinatzea da garrantzitsua, hauteskunde ondoen beste erakunde batzuetan ere —Batzar Nagusietan, adibidez— etorkizunari begira ere ondorioak izan ditzan.

■ Negoziazioetan, EHk nonbaiten amore ematekotan, eremu sozialean izango zela pentsa liteke.

Prozesu honetan gauzarik garrantzitsuena posizio ideologiko desberdinetatik elkarlanean jardutea

da, eta ez bakarrik Lizarra-Garaziko akordioan, egunerokotasunean ere bai. Bakea eta askatasunera eramango gaituen prozesu

■ “EAJ eta EArekiko gobernu akordioa aspaldi dago sinatzeko moduan eta batetik bestera sinatuko da”

subiranista aurrera eramateko apustu garrantzitsua egingo genuela iragarri genuen eta hori egiten ari gara. Elkarlan hori inork

amore eman gabe ere egin daiteke. Burujabetzak, eremu nazionalakoez gain, eremu sozialean ere aurrerapen handiak ekar diezazkiguke eta elkarlanetik posizio aurrerakoietara heldu gaitezkeelakoan nago.

■ Baina har dezagun, esate batera, karta soziala: herri ekimeneko lege-proposamen gisa aurkeztu zenean EAJk atzera botatu zuen eta EHk eta EAK alde egin zuten. Nola uztartzen da hori errealitatean?

Bai, hori horrela izan zen iragan legealdian, baina iragan legealditik egungora gauzak asko aldatu dira eta une honetan EAJk beste jarrera bat duelakoan nago. EAJ eta EAekin luze hitz egingo dugu horretaz. Europako hegoaldera baino iparraldera gehiago begiratu beharko luke EAJk, langabezia, bazterketa soziala eta gisakoei irtenbideak ematerakoan, han beren posizio ideologikoetatik gertu egon daitezkeen egindakoak kontuan hartzeko. Beti esan dugu egungo markoak ez diela irtenbiderik ematen langileek dituzten arazoei, eta orain ez dugu iritiz aldatuko, areago ikusten ari garenean beste askok ere guk azken hogeitertean esan ditugunak esaten dituztela.

■ Aurreko legealdian HBren partehartzea Legebiltzar honetan noizbehinkako zen, oraingoan iraunkorra da. Ikasi al duzue bertan ondo mugitzen?

Instituzio hauek agortuak daudela esan ohi dugu eta trantsizio instituzioak izan behar dutela. Hori da gaur egun ere daukagun ikuspegia eta ondo egokitzen ari gara guretzat berria den lan batean. Hori bai, leku batean ongi moldatzeko ezagutu behar dituzu bertako arau eta bazterrak eta horretarako Legebiltzarreko Mahaian egotea oso garrantzitsua da.

■ Bake prozesuaz eta subiranotasun prozesuaz hitz egiten da, zein da lehenago? Batera eraman daitezke?...

Herri bakoitzak bere ezaugarriak dauzka eta ereduak bere horretan hartuak ez dute balio. Subiranotasunerantz eramango gaituen prozesu demokratikoari ekin diogu baina bake

SINDIKALISTA

Miranda de Ebron jaio zen 1956an baina gaur egun Gasteiz eta Araia artean dabil hara-hona. HBko militantea da koalizioaren sorreratik baina bere lana ezker abertzaleko eremu sindikalari eskaini dio 1980an banku eremuko LABeko ordezkari sindikal gisa hautatu zutenetik. 98an, EH sortu eta Arabako zerrendaburu izendatu zutenean, LABeko nazio mailako eraketa arduraduna zen.

prozesu batek lagundu behar du hori. Gero Lizarra-Garazik dioen indar politiko eta sozial guztiek parte hartuko duten prozesuari ekin beharko zaio. Apurka gauzak definitzen joan beharko dugu baina oso garrantzitsua da posizio desberdinetatik elkarlanean jardutea, baita nazio ikuspegi desberdina dugunon artean ere. Batzuketan lanean gaude jada, besteek ere lanari ekitea lortu behar da, guztion artean prozesu hau aurrera ateratu dadin.

■ Aipatzen duzun testuingurua Lizarra-Garazi zer da, epe luzera begira egindako akordioa ala epe motzekoa, hots, elkarrizketa mahai bat bilatzen ari dena?

Lizarra-Garazi ez da orain arteko akordioak izan direna, bazterketa eta gatazka bultzatzen duena. Horren alderantzizkoa da Lizarra-Garazi eta akordioa da, baina batez ere tresna. Akordioaren edukia da garrantzitsua: elkarrizketa eta negoziazioaren bidez gatazka politiko bati irtenbidea ematea, azkenean herri honek bere etorkizuna erabaki dezan.

■ Adierazpenei kasu eginda behintzat, Alderdi Sozialistarekiko harremanak alda daitezkeela dirudi.

Aspaldi eskatzen ari gara hori eta Nicolas Redondok beste alderdi guztiekin hitz egiteko agertu duen jarrerari ongi etorria ematen diogu. Bidea hori da.

■ Desioen eremuaz baino errealtateaz arinintzen eta HBk, bere bozeramaileek aipatu bezala, bilera bat behintzat izan du sozialistekin. Informazioa ateratzera bakarrik joan al zitzaizkizuen?

Bilera hori duela hilabete batzuk gertatu zen eta oraingo ekimen hau zintzoagoa izatea espero dugu. Alderdi Sozialistak egin dezakeen ekarpena da hori eta gainera horrela izango delakoan nago, guztiok erantzun behar baitiogu prozesu honetan dugun erantzukizun handiari. Bakea eta burujabetzaren aldeko lanera etortzea espero dut, duela hogeitaz hamar urte hori baitzen Alderdi Sozialistaren jarrera, lurraldetasuna, autodeterminazioa... Garai ona da hura guztia berreskuratzen hasteko.

■ Hurrengo legealdian Arabako Batzar Nagusiak eta Gasteizko udaletxea aigan

■ «Prozesu honetan posizio ideologiko desberdinetatik elkarlanean jardutea da garrantzitsua».

Alderdi Popularra eta Alderdi Sozialistaren esku egon litezke.

Gauza hauekin beti esaten dut honakoa: gaur egun, Batzar Nagusietan Lizarra-Garaziko batzarkideak nagusi dira (26 Lizarra-Garazikoak, 25 besteak), eta badirudi ez dela horrela. Horrela izango delakoan jarraitzen dut, herri honetan jendea konurtatzen ari delako nortzuk egiten ari diren apustu gogorra eta nortzuk dauden geldituta. Baina Gasteizko udalean ere Lizarra-Ga-

■ **“Euskal Herriko instituzio guztiak jarri behar dira burujabetzaren zerbitzura, demokraziaren zerbitzura”**

razikoak gailenduko direlakoan nago. Gasteizko udal konposaketaz asko hitz egiten da baina Lizarra-Garazikoek bat gutxiago besterik ez dugu (14-13), hori bai, dagoen errealtate birtual izugarri honekin badirudi Gasteizko udalean Lizarra-Garazikoak askoz gutxiago direla.

■ Eraikuntza nazionalari begira, Araban galtzea kokotekoa litzateke.

Kokotekoa litzateke egungo prozesua

aurrera eramatearen alde diharduten indarrek botoak galduko balituzkete, gertatutakoa aztertzea litzateke orduan. Baina gehiengoak lortuko delakoan nago. Urriaren 25ean Lizarra-Garazikoek botoek gora egin zuten eta espainolisten botoek behera, Gasteizen zein Araban.

■ **Ekaineko hauteskunde ondoen otsailean eratu zen Udal Ordezkariei Biltzarrak berdin jarraituko du ala izango da aldaketarik?**

Ekaineko hauteskunde ondoen euskal sare instituzionalan jauzi kualitatiboak ematen jarraitu behar dugula uste dugu. Gaur egun, Udal Ordezkariei Biltzarra da nazio mailan dugun erakunde bakarra eta bide horretatik jarraitu behar da. Ekaineko hauteskunde ondoen aurretik Udal Ordezkariei Biltzarrak erakunde horren etorkizuna definitu behar zuela esaten zen, eta definitze horretan ekaineko hauteskundeak inflexio puntu bat izango zirela. Baina ez instituzio hori bakarrik, Euskal Herriko instituzio guztiak jarri behar dira burujabetzaren

zerbitzura, demokraziaren zerbitzura, hots, herri honetako herritar guztien zerbitzura.

■ **Konstituzionalak baimendu ezik (edo ordurako aztertu ezik) Kurduen Legebiltzarraren batzarra Legebiltzar honetan egingo litzateke edo, beraiek hala nahi izanez gero, Euskal Herriko beste lekuren batean?**

Bere garaian baimena aztertu genuen alderdi guztiek egon beharko dugu berriro eta Kurduen Legebiltzarrari ere galdetu beharko zaio baina Legebiltzarreko Mahaian egitea erabaki da eta berdin osoko bilkuran. Erabaki subiranoa zen eta erantzuna, beste behin ere, estatu-arrazoien itxitasuna da. Gure ustez Kurduen

Batzarra hemen egin behar da, bai nazioarteko elkartzaren ikuspegitik herri zapaldu bati hori zor zaiolako eta, baita gure subiranotasun ikuspegitik ere. Une honetan, inposaketa antidemokratikoen aurrean, historian hainbestetan egin den pase forala egin beharko litzateke, eta horri egungo terminoetan desobediencia zibila deitzen zaiola uste dut.

◆ XABIER LETONA

Elkarte berri bat abian da: «Euskal Herriaren aldeko borrokan hil diren militateen» senitartekoak dira. Izena: Justizia, Egia eta Oroitzapena. Helburuak, izenak argi aldarrikatzen dituen berberak. Egun Euskal Herriak bizi duen prozesuan ekarpen hori egin nahi dute.

SENIDEEKIKO JUSTIZIA, EGIA ETA OROITZAPENAREN BILA

Martxoaren 13an eman zuten ezagutzera elkarte berria Donostian: «Justizia, Egia eta Oroitzapena». Euskal Herriko gatazkan azken hamarkadetan erakunde armatu desberdinetako hildakoak edo estatuek hildako militanteen senideak dira elkartea osatzen dutenak. ETakoak, Komando Autonomoetakoak, manifestazioetan hildakoak, kontroletan, desagertaraziak... tipologia horietako guztietako senideak bildu dira elkarte berri honetan. 1998ko uztailan hasi ziren biltzen zenbaitzuk baina batez ere 1999an hasieran bildu izan dira hildakoen senitarteko ugari. Bilera horien ondorioetako bat da talde hau.

Iruñean bildu gara taldekide batzuekin,

■ Jon Erezuma gernikarra Kataluniako LLaça D'Amunt herrian hil zuen Guardia Zibilak 1991ko irailan.

oraingoz behintzat gehienak nafarrak dira eta. Ideario gisako bat egina dute, hiru printzipiotan banatzen dena: Justizia, Egia, Oroitzapena. Argentinako Maiatzeko amak dira beraien erreferentzietakoa. Haien lehenbizi bere senideekin egindako basakeriak salatzen jardun zuten baina gero «senideak ere utopia baten alde bizia eman zuten militante gisa» hartzen dituzte. Hemengoek ere antzerakoa diote bereekin: justizia aldarrikatzerakoan: «gure senideekiko justizia eskatzen dugunean ez da aldarrikapen material eta indibidual bat, gure herriarentzako askatasunaren, gizarte berdintasunaren, eraldaketaren, askapenaren eta abarren talde aldarrikapena baizik».

Egia da taldearen bigarren helburu nagusia: «Estatuaren interesa herriak euskal gatazka alde bakarreko bortizkeriatzat har dezala da (...) estatuaren izaera hiltzailea salatu behar dugu». Egiarekiko hausnarketa bi ildotan banatzen dute: «alde batetik, estatuari hilketak onar dezan, haren bortizkeriazko praktika onar dezan» eta bestetik, «herriaren kontzientzia sustatzen dugun egia hedatu behar dugu, kasuak, zantzak, datuak jakinarazi behar dizkiogu herriari, eta, batez ere, Estatuaren erantzukizunaz dugun segurtasuna herriarengan sustraitu behar dugu».

Bilera hasieratik somatzen da barrukoa egotzi beharra, informatu beharra. Urteetako estatuaren isiltasuna ahal bezala hausteko grina airean da, «baina ez gure kasuena bakarrik —dio Nerea Zabalak—, iluntasuna dagoen guztiena baizik. Ez dugu Espainiako justizian sinesten. Egia nahi dugu baina horretarako lan handia egin

beharko dugu. Estatuaren aldetik errekonozimendua nahi dugu, berak partehartu zuela onartzea». 1997ko Aste Santuan Itziarrek udal eremuan hilik agertu zen Josu Zabala 'Basajaun' en arreba da Nerea. Bertsio ofizialak suizidioaz jardun zuen, euskal herritar askorentzat, oster, Estatuaren gerra zikinaren eskua dago heriotz honen atzean.

Patxi Etxeberriak komunikabideek bere semearen kasua ahanztia dutela gogorarazten du erraieratik azaleratzen den sumindura sakonaz. «Zerbait esaten ez bada, ez du esistitzen», gaineratzen du. Jose Miguel Etxebarria Alvarez 'Naparra' ren aita

Taldekideen ustez, Euskal Herria, oro har, da biktima, baina beraien senideak ez, «militanteak baitziren»

da, Iparraldean duela 19 urte desagertutako Komando Autonomoetako kidea. Batallion Vasco Españolek hartu zuen bere gain desagerteketa. «Ezagutzen ditugu estatuak —zehazten du Sagrario Alemanek— ez dugu uste gehiegi argituko dugunik baina agian datu gehiago bilduko ditugu». Sagrarioaren anaia, Jose Javier, Tafallan hil zen 1982ko

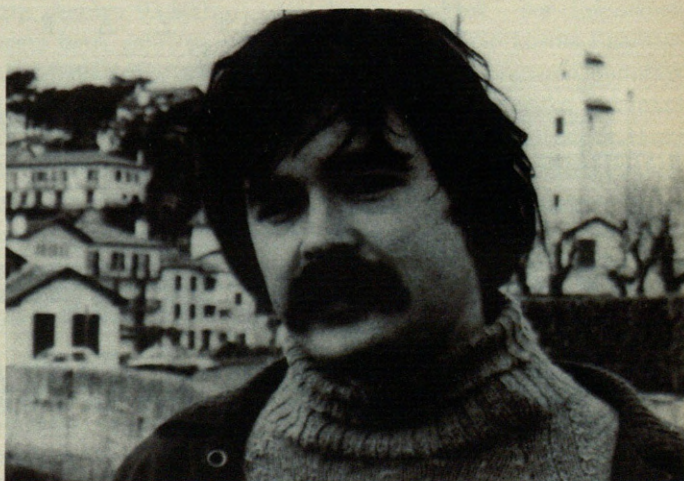
maiatzean, lehergailu bat eskuetan zerabilenean. 'Naparra' ren aitak ahalegina egin beharra azpimarratzen du: «Ahalegina eginez gero, ez dago gehiago eskatzerik gizonari».

Taldeak izango duen lehen lanetako kasu bakoitzaren dosierak lantzen hasia izango da. «Baina aurretik —diote— go-goeta egin behar dugu eta gizartera ezagutzera eman. Behar diren kasuetan mobilizazioak ere deitu daitezke eta omenaldietan ere parte hartuko dugu».

Omenaldia, taldearen 3. helburu nagusiarekin —oroitzapena— bete-betean lotzen den berba, taldearen ardatz nagusia da.

■ Josu Zabala, 'Basajaun', Itziarreko zelai batean agertu zen hilda 1997an eta oso baldintza berezietan. Kasuak oraindik ilun ugari dauzka argitzeke.

■ Jose Miguel Etxebarria Alvarez, 'Naparra', Iparraldean desagertu zen duela hemeretzi urte; Komando Autonomoetako kidea zen eta BVE taldeak bere gain hartu zuen desagerketa.

«haien oroitzapenagatik, gure testigantzan eta herriarengan militante moduan duten heriotzgabeke bizitzagatik gaude hemen (...) Herriaren aurrean haiek, gure senitarteak, nortzuk ziren argi utzi behar

da, beren papera zein zen, zeren erreferentzia diren. Militante iraultzailatzat aldarrikatu behar ditugu, askatasunaren alde bizia eman zuten subjektu konprometitutzat».

■ Taldekoek ez dituzte biktimatzat hartzen beren senitarteak, «Euskal Herriaren askatasunaren alde hil ziren militanteak baitziren».

Biktimez horrenbeste hitz egiten den garaioan, beren senideak biktimak ez direla diote, «militanteak baizik». Juan Ignacio Erdozia Loyolan segurtasun indarrekin enfrontamenduan hildako etxarriarra zen eta haren anaiaren esanetan, «ez dugu onartzen hildako guztiak biktima gisa zaku berean sartzea. Euskal Herria da biktima, orokorrean, baina pertsona hauek ez, Euskal Herriaren askatasunaren aldeko militanteak dira».

Horregatik ez dute dirutan emandako kalteordainez ezer entzun nahi. «Ez», dio tinkotasunez Begoñak, Iruñean 90eko iraillean poliziak tiroz hildako Mikel Castilloren arrebak: «Egiarik ez badut, zertarako behar dut dirua? Onar dezatela beraiek hil dutela». Idearioa ere garbia da honetan: «egia ezagutu gabe, kalteordain ekonomiko bat ematea, hildakoa dirutan baloratu, senidearen aurpegiari tu egitea da, berriro erahiltzea da, ahaztera kondenatzea». «Eta egia ezagutzen bada», mahaiganeratzin du kazetariak. «Orduan bai, baina beti ere egia ezagutu ondoren», azpimarratzen dute.

Ez dituzte hildako militanteak euskal gizarteak bizi duen prozesuaren erdian jarri nahi baina beren aportazioa egin nahi dutela azaltzen dute. Taldera hurbildu nahi dutenentzat, ordea, «ateak zabalik direla» diote eta postakutxa bat eman dute ezagutzera: 10183 Bilbo ●

◆ XABIER LETONA

URRET XU

Apirilaren 30etik maiatzaren 9ra, Areitzaga Kalebarren

- Euskal eta erdal nobedadeak - Euskal musika
- %10eko beherapena

Bizi irakurriz

EUSKADIKO LIBURU AZOKEN BATZORDEA

Aste honetan ospatuko da Euskal Herrian, eta mundu osoan, maiatzaren 1eko egun historikoa. Sindikatuak, berriro ere zatiturik, lanaldiaren murrizketaren aldeko eskaera egiteko egun bezala aldarrikatu dute. Aldarrikapen horrek ekarri zuen egun historiko hau.

LANALDI MURRIZKETA, EHUN URTETIK GORAKO ALDARRIA

Langileek lanaldiaren murrizketa eskatzea ez da aldarrikapen berria. Ehun urtetik gora dira maiatzaren lehena munduan lehen aldiz ospatu zenetik; langileak 8 orduko lanaldia eskatzen hasi ziren, horri buruzko inolako araudiarik ez zegoen garaian. Gizon eta emakume langileek, 18 urtetik beherakoak barne, esklaboen pare egiten zuten lana, inolako ordutegirik gabe eta soldata penagarrien truke. Beste garai batzuk ziren. Baina garai hartan, langileek jasan beharreko esplotazioaz jabetu ziren batzuk, eta harrezkero lanaldiaren murrizketaren aldarrikapena, une bakoitzeko ezaugarri historikoetara egokiturik, etengabekoa izan da gaur arte.

Aurten, berriro ere zatiturik, abertzaleak alde batetik eta estatualistak bestetik, euskal sindikatuak Euskal Herriaren luze zabalean manifestazioak egiteko deialdia egin dute. Lanaren murrizketa izango da aldarrikapen nagusia, zeinaren bidez gure herriko langabezi kopuru handia murriztu nahi den. Egundorrek mobilizazio plan oso bati emango dio hasiera, astean 35 orduko lanaldiaren alde laster egingo den greba orokorra rekin buru emango zaiolarik.

1886AN HASI ZEN GUZTIA. 1886ko maiatzaren lehenean Milwaukee-n (EEBB) egin zen manifestazioan aldarrikatu zen lehen aldiz zortzi orduko lanaldia. Poliziak basakeriaz menperatu zuen manifestazioa, eta bederatzi langile hil ziren. Bi egun geroago, 14 lagun —polizi eta manifestari— hil ziren Chicagon eta ehun inguruk garrantzizko zauriak izan zituzten arrazoi berberengatik. Gertakari horien

■ Iaz bezala aurten ere, sindikatu abertzaleek eta estatualistek, nork bere kabuz egingo dute manifestazioa.

ondoren, 1887ko azaroaren 11an, manifestazio horren sustatzaile izateagatik heriotz zigorra jaso zuten bost langile exekutatu zituzten, eta «Chicagoko martiriak» izenez sartu ziren historian.

Gerora, Bigarren Internazionalaren Biltzar Eratzailan (1889ko uztailaren 20an, Parisen), erabaki zen maiatzaren lehenean herrialde guztietan manifestazio

1886ko maiatzaren 1ean aldarrikatu zen lehen aldiz 8 orduko lanaldia; zortzi langile erail zituzten horregatik

handiak egitea, 8 orduko lanaldia aldarrikatzeko. Azkenik, 1917ko Wasghintoneko Nazioarteko Konferentziak lanaldia gehienez 8 ordukoa izango zela finkatu zuen. Handik bi urtera herrialde gehienek onartu zuten ebazpen hori.

Orduz geroztik, sindikatuak mundu guztian zehar ospatu izan dute, «Chicagoko martiri» haien omenez, maiatzaren 1a; egundorrek aldarrikapenak egiteko izaera

emanez, eta beti ere une historiko bakoitzak eskatzen duenaren arabera. Herrialde bakoitzaren egoera politiko eta sozialaren arabera, ospakizun hori baketsuagoa edo istilutsuagoa izan da.

Aurten, eta duela hilabete batzuz geroztik, Euskal Herrian, sindikatuak beren kezka eta larritasuna adierazten ari dira langabezi kopuruengatik, eta gazte eta emakumezkoengan bereziki duen eraginagatik —zenbait tokitan % 45eraino iristen da—. Egoera larri honen aurrean, euskal sindikatuak, abertzaleak nahiz estatualistak, bakoitza bere aldetik, lanaldiaren murrizketaren aldeko kanpaina egiten ari dira, astean 35 edo 32 orduko lanaldiaren alde, aparteko lanorduen aurka eta 60 urtetik beherako jubilarioaren alde.

67.000 LANPOSTU. 35 orduko lanaldia ezartzeak 66.300 lanpostu berri sor ditzake Hego Euskal Herrian. Horren kostua 171.000 milioi pezeta ingurukoa izango litzateke. Ondorio horretara iritsi dira bi euskal ekonomilari: Antxon Borja eta Garikoitz Otazua. EHUko Ekonomia Aplikatu Saileko irakasleak biak. Lehen hurbilpen makroekonomiko bat egin dute —duela gutxi «Gara»ko iritzi orrietan adierazi dutenez—, eta lanpostu berri horiek sektorez sektore kuantifikatu dituzte, 38.000 lanpostu biltzen dituzten nekazaritza eta arrantza sektoreak kontuan hartu gabe, beren ezaugarri berezien ondorioz lanaldi murrizketa batek emaitza oso mugatuak izango bailituzke lanpostu berriak sortzeari begira.

Industri sektorean 259.000 pertsona

daude. Beren ustez, 20 langiletik beherako enpresetan ez da erraza lanpostu berriak sortzea, beraz, kalkulu horretatik kanpo utzi beharko lirake 67.400 langile biltzen dituzten enpresa txiki horiek. Gainerakoei lanaldiaren murrizketa ezarri, urteko 1.768 ordutik 1.575 ordutara igaroz, 23.500 lanpostu berri sor daitezke.

Eraikuntzaren arloan aritzen diren langileak 77.000 dira. Adierazten dutenez, sektore honetan autonomo ugari (18.500) eta bost langile baino gutxiagoko enpresa txiki asko dago. Horren arabera, sektore honetan lanaldiaren murrizketak 7.300 lanpostu berri sortzeko aukera emango luke.

Zerbitzuen sektorean, euskal irakasle bien txostenak sail ezberdinak bereizten ditu. Administrazio publikoetan, irakas-

kuntzakoak kanpo utziz, dauden 93.800 lanpostuei 5.300 lanpostu berri gehitzea dagoela ziurtatzen dute. Merkataritza eta ostalaritzan, 179.500 langile izanik, beste 5.300 lanpostu berri sor daitezke. Garraio eta komunikabideetan, 47.600 lanpostu-

35 orduko lan-astea ezarri, 67.000 lanpostu berri sor daitezke, eta horrek 171.000 milioi pezetako kostua leukake

rekin, autonomoak eta enpresa oso txikiak kenduz (20.000 langile) beste 3.500 lanpostu. Banketxe eta aseguruetan, 22.600 langilerekin, beste 2.100. Gainera zerbitzuetan 146.500 lagunek egiten dute lan. Autonomoak (26.100) eta enpresa oso txikiak (35.100) kenduz, lanaldiaren murrizketak 10.000 lanpostu berri sor ditzake.

Eginkizun horrek sor dezakeen 171.000 milioi pezetako kostua finantzatzeko, sortzen den enpleguaren ondorioz aurrezten den langabeziagatiko ordainketak eta prestakuntza gastuak leudeke. Horri kotizatzaile eta zergadun berrien ordainketak gehitzen dizkiote, iruzur fiskala eta aurrekontuetako gastuaren egokipena —murrizketari ekin dioten enpresei laguntza emanez; bideragarri irizten diote, administrazioak bilioi pezetatik gora erabiltzen baitu urtero— ahaztu gabe.

Bi irakasleek, azterketa sakonagoak egin behar direla onartu arren, «lanaldiaren murrizketaren bidetik abiatzeko azterketa urritasuna baino areago, aldagetak egiteko enpresariak duten gogorik eza nagusitzen» dela diote ●

◆ DANIEL UDALAITZ

Aldarrikapen eguna izatetik jai eguna izatera

Euskal Herrian zein Europa eta munduko leku ugarian, maiatzaren leheneko ospakizuna, azken hamarkadetan borroka eta aldarrikapen eguna zena, festa edo ospakizun folkloriko bihurtu da, neurri batean. Ongizate gizartea finkatu eta zabaldu egin den heinean, langileriaren aldarrikapen indarra galduz joan da, ia festa huts bihurtzeraino. Euskal Herriaren kasuan, frankismoaren garaian bizi izandako egoera politikoak asko baldintzatu zuen egun horren ospakizuna.

Frankismoak, zeinaren ordezkarietako batzuk Espainiako Gobernuko alderdian jarraitzen duten, ospakizun hau «joko eta dantzetarako» festa egun handi bezala erabiltzen zuen bitartean, sindikatu eta talde politikoek langile manifestazioak antolatzeko zerabilten. Francoren polizia basakeriaz zigortzen zituen manifestazioak. Urte haietan maiatzaren leko eguna erregimen frankistaren aurkako protesta egun bihurtzen zen.

Diktadorea hil ondoren, manifestazioak legezko bihurtu ziren, eta «Transizioa» deitu izan zaion garaian lehen

urteetan ospakizunak guztiz jendetsuak izan ziren, eskabide politiko eta laboralen aldarrikapenez beteak. Denborak aurrera egin ahala, eta ongizate gizartea sendotzen zen neurrian, ospakizunok aldarrikapen kutsua galdu eta festa itxura hartu zuten... eta jendetsuak izateari utzi zioten. Sindikatuen zatiketa ere areagotu

eta oraitzapez historikoz beteriko lanaren festa egun bihurtu da.

Nahiz eta testuingurua hori izan, euskal sindikatuek urte honetan ere aldarrikapen kutsua eman nahi izan diote maiatzaren 1ari eta 35 orduko lan-astea dute helburu. Eskabide horretan bat egiten dute euskal sindikatu guztiek, baina ez da horratik batasunik lortzen maiatzaren leko ekintzak antolatzeko garaian. Sindikatu abertzaleak -ELA, LAB, ESK, STEE-EILAS, HIRU, EHNE-, azken urteetan ekintza batasun handia lortu dute eta egun honetan ere elkarrekin joango dira. Sindikatu estatistak -CCOO, UGT, USO...— beren aldetik joango dira.

Ikusi beharko da, larunbatean, euskal langileak egun historiko hau alde batera utzi eta jaiegun soil bihurtzen duen edota, sindikatuen deialdiei erantzunez, aurreko urteetan izandako partaidetza hobetzen den. Susmoa dugu ez ote garen berriro ere urrun ibiliko euskal langileak garai batean burututako manifestazio jendetsu haietatik, eta ez ote duen mobilizazioak azken urteetako beherakadarekin jarraituko ●

■ 1979an ere Iruñean bildu ziren maiatzaren lehenean.

egin zen azken urteetan. Egia da sindikatuek aldarrikapenak egiteko egun bezala hartu izan dutela, baina langile gehienek nahiago dute mendira edo itsaso aldera joan edo etxean geratu. Dirudieenez, langileriaren zati nagusi batentzat maiatzaren lehenak galduta du esanahia,

Euskal Herriaren historian berezko lekua dauka Sara herri mugakideak. Bisitari ugariren bilgunea eta kultur espresio askoren lotunea. Euskara kinka larrian izanagatik ez du etsi nahi Sarak. Gaztedi berria fierki atxiki zaio euskarari: Olhain eta Gaztetxea horren lekuko.

SARAKO KONTZERTU GAUAK IKASTOLEN ALDEKO BILGUNEAK

Larrun magalera, 2.000 lagun inguru bizi dira Saran. Orain gutxi arte ia euskaldunak ziren guztiak. Azken hamarkadotan, familiaren bidezko transmisioa galdurik, behera etorri da hiztunen portzentaia. Sarako ikastola 1978an sortu zen Olhain elkartearen sostenguari esker. Elkarte honek bere izena jarri zion Ikastolari. Ordea, herriko haurrek Olhain-en ikasi ondoren, Ikastola 1998an itxi zen. Haur kopuru eskasa izan zen arrazoia. Hurrengo lau urtetan, seme-alabak Ikastolan hezi nahi zituzten gura-

soek Senpere, Azkain edota Donibane-Loizuneko ikastoletara eraman behar izan zituzten. Olhain elkarteak familiak sostengatzen segitu zuen, baita sostengu ekitaldiak antolatu ere aipaturiko Ikastolak laguntze aldera.

IKASTOLAREN BIGARREN AROA.

1991an, Ikastola ireki beharra adierazi zuen guraso talde batek, eta 1992an, sei haurrekin zabaldu zen berriz ere Ama-Ikastola Saran. Harrez gero, haur kopurua emendatu da, eta ikasturte honetan 15 haur

eskolatzen ditu. 1994az geroztik, Seaskak Hezkuntz Nazionalarekin sinatu zuen akordioaren arabera kudeatzen da ordea. Olhain ikastolako kideek Hezkuntz Nazionalaren sarean aritzeak dituen abantailak gutxiesten ez badituzte ere, azken bost urteetan Ikastola txikien funtzionamenduan akordio honek dituen eragin ezkorrak agerikoak direla diote. Sarako Ikastola da akordioaren desabantailak jasaten dituenetako bat. Seaskak urte honen bukaeran bernegoziatuko du Frantses Hezkuntz Nazionalarekin duen akordioa. Beren iritzi, oraingo akordioak gastu gehiago dakar berrez: kontratu zehatzak, zerbitzurako langileak eta zerga handiagoak. Ikasle kopurua handiago den Ikastoletan, gastu horiek denak aiseago berdindu daitezke, Ikastola txikietan nekez beren hitzetan.

AKORDIO BERRIAREN AIDURU.

Akordioa sinatu zenean, akordioak ekaritzen zituen ondorioen arriskuaren jabe egin ziren Saran, eta Olhain Ikastola akordioaren aurka posizionatu zen. Nahiz kontzienten diren, oro har Seaskari ekarri dizkion abantailak. Akordioaren baldintzapean bost urte aritu izan dira, eta geroan, Seaskarentzat, baita orobat federakuntza honetako Ikastola tipientzat akordio berriak ahal berriak ekarriko dituela desiratzen dute Sarako ikastolako kideek. Hori geroak errango du alta. Anartean, gastuak eta zorrak pilatuz joan dira, eta horiek estaltzeko sosa bildu beharra daukate ezinbestez. Olhain elkarteak ez du amore ematen, eta herriko Gaztetxearekin batera, berebiziko kontzertua prestatu du apiril honen 30ean. Ostiral gau ederraren mentura espero dute Olhain-ekoek behar duten sosa bildu ahal izateko.

LOS ESPECIALISTAS SARAN.

Los Especialistas taldea Zaragozako da. Euskadi Gaztea irratan entzuna baina

■ Olhain ikastolako haurrek pilota-plaza ondoan dituzte beren ikasgelak.

Babeslea:

**hasteko
euskaraz beti**

Hernaniko Udala • Euskara Batzordea

MAIXAN ETA VÉRONIQUE
64310 SARA • Tél. 05 59 54 25 19

■ Olhain elkarteak ikastolak bere egoitza propioa izan dezan lanean ari da.

Euskal Herrian jo izan duena. Olhain-koek kontatu digutenez, oso ondo portatu dira berekin. Ikastolaren arazoa azaldurik, ko-bratzen duten sosaren erdiz aritzeko prest daude. «El panadero» kantu arrakastatsua jasotzen duen bere azken diskoa aurkeztuko dute Saran. Beraiekin batera, Mungia-ko PiLT taldeak «Denbora» izeneko beren bigarren diskoa aurkeztuko dute. Talde bizkaitar honek kritika onak jaso omen ditu Espainian izaniko kontzertuetan, eta orain Europan barrena arrakasta erdiestea dute xede. Bukatzeko, Etzakit taldea «Zergatik ez» eta «Gurekin» kantuen eskainiko ditu besteak beste. Kontzertua gaueko 10etan hasiko da, eta 50 libera edo 1.250 pezeta balio du sarrerak.

Kontzertu honetaz gain, azken zortzi urteotan Saran ospatzen den usaiko kontzertua entzuteko parada izanen da Herri Urrats bezperako gauan. Negu Gorriak taldeak eskaini zuen kontzertu historikoa gogoan, gau honen arrakasta atxiki nahi dute Olhain eta Gaztetxeok. Adin guztietako jendeak bildu aldera, txarangak eta muxiko dantzek karrika girotuko dute arratsalde beretik hasita. Amets Arzallus, Estitxu Arozena, Estitxu Fernandez eta Xabier Silveira arituko dira bertsoetan jarraian. Jojo eta Ramuntxo, Arrasateko Ekon taldea, eta Aztlan Undergroud indio-amerikar taldeak eskainiko dute kontzertua eta Ekintza taldeak erromeria ●

◆ MIKEL ASURMENDI

Arturok jakin nahiko luke...

■ Zer egitasmo jarriko du abian Topaguneak gazteriaren arloari dagokionez?

“Euskaraz bizi nahi duten gazteei zabalik gaude”

Xabier Sarasua

Euskara Elkarte eta Herria Aldizkariaren Topaguneko kidea.

Topaguneak, euskara elkartearen eta herri aldizkariaren federazioa izanik, ezinbestean, lehentasunez landu beharra du gazteriaren arloa. Batetik, gazteei erreleboa modu egokian emateko dugun gaitasunaren arabera izango baita euskara elkarte beraien etorkizuna.

Bestetik, gure hizkuntzaren etorkizuna oparoa izango da gazteek berau erabiliz gozatzen, sortzen, eraikitzen badute, finean euskaraz benetan bizitzen badira eta hortan datza gure erronka.

Aurten antolatuko ditugun ekintzek Euskal Herria eta euskal kultur unibertsoa deskubritzeko bide ezezik, elkarrekin ondo pasatzeko, eztabaiatzeko, jolasteko, kultur adierazpide anitzez gozatzeko proposamen izan nahi dute. Honela, otsailean Gazteentzako Negu Olinpiada antolatu genuen Usurbilen eta bertan

80 gazte baino gehiagok primeran pasa genuen. Hemendik aurrera berriz, honoko beste ekintzok antolatuko ditugu: Gazte-taldearen dinamizatzaile eta euskara suspertzaile ikastaroa: gazteekin lan egitea gustuko duten guztien formaziorako; Kultur kanpaldi mugikorra uztailan, Araiatic Oriora: 3-4 herritako 70 gazterekin Euskal Herriko hainbat toki ezagutu, kultur ekitaldiekin gozatu, sormen tailerrak egin...; Gazte aste-buruak, udazkenean: egitura finkoa duen asteburu-pasa, aldiko 3-4 herritako 25 gazte ingururekin. Eztabaida, kultur ekitaldiak, sormen tailerrak...

Ez dago esan beharrik, Euskal Herri osoko gazteen partehartzea bilatu

nahi dugula eta euskara elkarteetako gazte taldeei ezezik, euskaraz bizi nahi duten gazte talde guztiei zabalik gaudela. Beraz, gazte, badakizu, bizi euskal abentura!

U r r e a

■ Sopelako AEKK Esaera Zaharren VI. Txapelketa burutu zuen iragan asteko larunbatean. AEKK Sopelako biztanleak euskaldundu eta alfabetatzeaz gain, modu honetan, euren euskara beste bide batzuen bitartez aberasteko ahalegina egiten du. Izan ere, laugarren urtez jarraian antolatu den lehiaketa honen helburua esaera zaharren erabilpena bultzatzea baita.

I k a t z a

■ Coca-Cola enpresa ezagunak, azken urteotan bezala, haurten ere haurren ipuin lehiaketa jarri du abian Gipuzkoako 17 ikastetxetan. Bada, ipuinak euskaraz idatzi dituzten haurrak ez dute lehen saria irabazteko aukerarik izango. «Somos iguales, somos diferentes» gaiaren inguruan idatzi dute haurrek. Kasu honetan desberdinak garelako argi utzi du Coca-Colak.

SOLDATEN INFLAZIOA: FU

Futbolak urteak dira kirol hutsa izateari utzi diola.

Futbola, merkatua, negozioa eta dirua elkarrekin ongi konpontzen diren terminoak dira. Diruaren dantzak ikuskizun handia bihurtu du baloi jokoa, baina txanponen gehiegizko

mugimenduak Europako futbol taldeetako zenbait buru beldurtu du.

Europako futbol jokalarien soldatek ez dute mugarik eta taldeek handik edo hemendik sarrerak lortu behar dituzte soldaten inflazioaren espiralari aurre egiteko. Jokalariei

ordaindu beharrekoa mehatxu bihurtu da taldeentzat eta irtenbideetako bat soldatei muga bat jartzea litzateke. Aukera hori ordean, airean dago, batzuentzat laster gauzatuko den irtenbide onuragarria da eta beste hainbatentzat, European horrelako lege bat abian jartzea ezinezkoa litzateke.

■ Espainiako lehen mailako futbol ligako jokalarien soldatek ez dute inolako mugarik; pre...

Ronaldo, brasildar jokalaria, Milango Interren urteko 750 milioi pezeta (30 milioi libera) irabazten ditu futbolaren eta publizitatearen bidetik. Gainditzeko errekor zaila da. Europa mailan ez dago araurik horrelako egoerak kontrolatuko dituenik. Merkatu librea nagusitzen da eta Europako taldeek eskuak libre dituzte futbol jokalarien salerosketak nahi bezala egiteko. Nahi bezala edo ahal duten bezala. Talde handien arteko lehia itzela da eta jokalariek gero eta eskakizun gogorragoak egiten dituzte. Eskatu eta ez ematea ere libre da, baina ez da hori gertatzen. Taldeek, bote-retsuenek, ordaindu egiten dituzte soldata astronomiko horiek. Eta soldaten inflazioaren espiralak jarraitu egiten du.

Futbola askorentzat diru iturri bihurtu bada ere, bat baino gehiago beldurtu da

kirol honek hartu duen itxurarekin. Non dute muga jokalarien soldatek? Zenbat hazi behar dute oraindik futbol elkartetako aurrekontuek? Europako futbol taldeetako buru batzuk aztoratu dira eta zurrunbilo beltzean sartzen ari den kirol edo ikuskizun honetan ordena pixka bat jartzeko garaia dela aldarrikatu dute. Soldaten prezioek gorantz jarraitzen badute, negozioak behea joko duela iragarri dute. Iritzi hau aireratu dutenak ez dira edonor: Michel Zen-Ruffinen FIFAk idazkari nagusia, Peter Leaver Ingalaterrako ligako zuzendari exekutiboa eta Jacques Thebault Frantziako Futbol Liga Nazionaleko zuzendaria.

Egungo egoera neurtzeko azter ditzagun adibide batzuk. Azken denboraldian, Frantzian, jokalaria profesionalen soldaten bolumena % 27 hazi da. Hiru denboraldieta, zifra 25.000 milioi pezetatik 81.000

FUTBOL EKIPOEN GALBIDEA?

ALBERTO ELOSEGI

zurrunbiloa geldieztina da oraingo.

milioitara igo da. Eta beste hainbeste gertatu da Italiako, Espainiako eta Ingalaterrako ligetan. Nola da posible diru kantitate horiek ordaintzea jokalariei? Igoera hori nola jasaten dute taldeek? Beste arrazoen artean, telebista da ezinbesteko elementua. Frantziako ligak 10.000 milioi pezeta jaso zituen 1996an telebista eskubideengatik. Aurten, 20.000 milioi pezeta baino gehiago eskuratu ditu ligak. Taldeen diru sarrera horrek urtero gorantz egiten du eta beraz, jokalarien soldatak ordaintzeko aukera ere handiagoa da.

Hala ere, legeak oztupoak jartzen ditu. Frantziar bai behinik behin. Frantziako ligak, taldea diru zorretan badago ez dauka jokalaririk berririk erosterik. Espainiar adibidez, zorretan egoteak ez du zerikusirik fitxaketak egiteko.

Soldaten gehiegizko inflazioaz gain,

■ Estatu Batuetan, soldaten inflazioari stop!

Europako futbol liga profesionalen momentuz bederen merkatu librea nagusi dela adierazi dugu. Ikuskizunak porroterako bidea har ez dezan nolabaiteko kontrol sistema behar dela ere. Kirol horretako ia alde guztiak ados dira hortan.

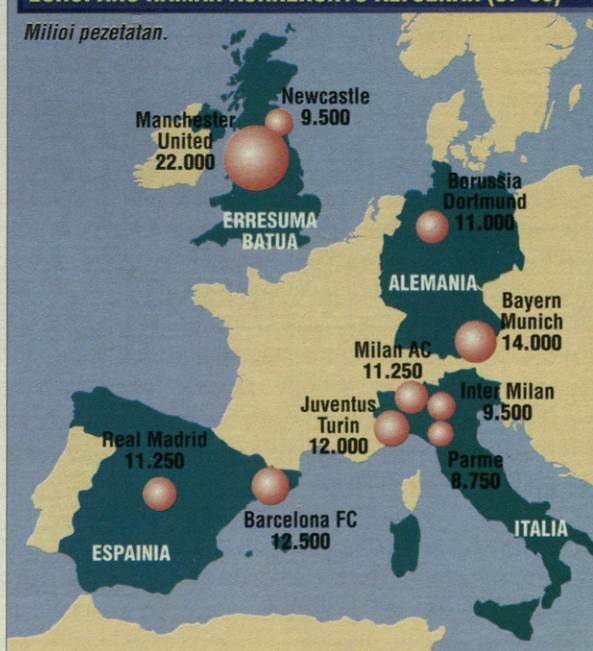
Estatu Batuetan, ezin esan jokalariek soldata astronomikoak ez dituztenik. Lau liga profesional nagusienetako (saskibaloian, izotz gaineko hockeyan, beisbolean eta futbol amerikarrean) jokalariek dituzten irabaziak ez datoz bat errealitate juridikoarekin. Beisboleko eta izotz hockeyko ligan soldatak kontrolatzeko antolatutako sistemak eraginkortasun eztabaidagarria dute eta beste bi ligetan, saskibaloikoan eta futbol amerikarrean, «salary cap» delako legea aplikatzen da. NBAko 204 jokalarik urtarilaren 6a arte jokoa geratu zuten eta beren protestaldiaren arrazoietako bat soldatak kontrolatu nahiarena zen. Elkartetako jabeek «hard salary cap» ezarri nahi zuten, hau da, soldatak estutzeko lehen zegoena baino lege zorrotzagoa. Lehen hiru urteetan

soldatek ez lukete mugarik izango, baina gero 314.000 milioi pezetatik gorakoek % 55era murriztu beharko lukete kopuru hori. Beraz, lehen sei urteetan muga 1.414 milioi dolarretan legoke, hurrengo hiruretan 1.728 milioitan eta hortik aurrera 2.200 milioitan. Estatu Batuetan futbolariak batez beste 157 milioi pezeta irabazten du urtean; hockey jokalariek eta beisbolekoek 204 milioi pezeta.

Ezarritako legeak zorrotzak direla esan berri dugu, baina beti du zuloren bat. Saskibaloian Larry Birden aurrekariari esker soldatek erraz gainditzen dituzte ezarritako kopuruak. Bird jokalaririk epaitegian irabazitako kasuaren arabera, kontratua amaitzean dauden jokalariek erosteagatik edo kontratua berritzeagatik, «salary cap» legea errespetatu beharrik ez dago. Horrela, Michael Jordanek 1999an Chicago Bullsekin kontratua berritzea erabaki izan balu, 5.343 milioi pezeta jasoko zituzkeen. Lege murriztailearen arabera urteko soldatak 2.200 milioi pezetatan geratu beharko luke... ●

EUROPAKO HAMAR AURREKONTU ALTUENAK (97-98)

Milioi pezetatan.

FRANTZIAKO LEHEN MAILA

98-99ko aurrekontuak milioi pezetatan.

PARIS-SG	7.500
MARSEILLE	5.250
MONACO	5.000
LYON	4.750
LENS	4.500
NANTES	4.250
STRASBOURG	3.625
METZ	2.750
BORDEAUX	2.750
MONTPELLIER	2.500
RENNES	2.250
AUXERRE	2.125
TOULOUSE	2.125
BASTIA	2.000
SOCHAUX	1.875
LE HAVRE	1.875
LORIENT	1.650
NANCY	1.500

EUSKALDUNON EGUNKARIA

■ Denilsonengatik 5.000 milioi pezeta ordaindu zituen Betis taldeak.

Europar bi abiadurako ligak sortzearen beldurra dago. Europako titulu nagusiak talde berberak irabaziko lituzkete. Finantza-bide onak dituztenak lehen abiadurako ligan izango dira eta bigarren abiadurakoan diruz errenka dabilzanak. Uneotan Europako talde nagusiak honakoak dira (97-98 denboraldiko aurrekontuak kontuan hartuz): Manchester United, Bayern Munich, Barcelona F.C., Turgino Juventus, Milan A.C. eta Real Madrid, Borussia Dortmund, Inter Milan, Newcastle eta azkenik Italiako Parma. (Azpimarratzekoa da Frantziako talde bat bera ere ez dela sartzen hamar horietan. Denboraldi honetan aurrekontu handiena duen talde frantziarra Paris Saint-Germain da; 7.500 milioi pezeta).

Zurrumbilo inflazionistak gorantz segitzen du eta hori moteltzeko proposamen bat egin du hainbat adituk; «salary cap» en antzeko legea. Estatubatuarrek saskibaloian, futbol amerikarrean, izotz hockeyan eta beisbolean lege hau aplikatzen dute. Denboraldia hasi aurretik soldatei muga bat jartzen diete, talde guztientzat bera. Europar egin proposamena ez da guztien gustukoa, lege hori aplikatzeko zailtasunak asko izango direla uste baitute. Jacques Thebaulten ustez, estatu desberdinetako taldeen erregimen fiskala eta estatutu juridikoak ez dira berdinak eta egunen batean, batzuen zein besteen aurrekontuak bateratzea oso zaila litzateke. Bestalde, ez du uste une honetan Europar lege hori beteaz, kontrolatu eta zigorrak jarriko dituen

erakunderik dagoenik, ezta UEFA bera ere. Dena den, neurriren bat hartzekotan azkar hartu behar dela dio, berandu baino lehen. Zen-Ruffinenek dioenez, Europako legeekin bateragarria izango den erregulazio sistema bat prestatzen ari dira.

ARAU BASATIAK ETA ZOROAK.

Jean-François Bourgeois kiroletako ekonomia eta eskubi-deen ikerlaria aburu horretakoa da: Europako futbol merkatuko legeak basatiak eta zoroak dira. Joan den hilean Frantziako «Le Monde» egunkarian egin elkarriketan ea Europako hainbat bururen kezka justifikagarria den galdetu zioten ikerlari frantziar honi. Jean-François Bourgeois bi abiadurako futbol taldeen egoera ikusten du etorkizun hurbilean. Aurrekontuen arabera, futbol taldeen elite bat eta bigarren mailakoa banatuko dira. Elkarriketari jarraiki, ikerlariaren ustez ez dago egun biderik inflazioa

moteltzeko eta talde guztiei aukera berak emateko. Merkatuak arau basatiak ditu bide-lagun eta ez da posible Europako legegide berberdinak erregulatzea. Egungo lehia ekonomikoa erregulatzearen aldekoa da frantziarra, baina ez «salary cap» lege amerikararen antzeko bide bat jarraituz, horrek kompetentziaren merkatua deuseztuko luke-eta. Partidak telebistaz emititzeko eskubidearen gaian ere badu bere iritzia: «Gero eta gehiago kobratzen dute taldeek emisio eskubideengatik eta telebista kateak ordaintzeko prest daude. Baina, telebista eskubideetatik halako pagotza talde batzuk bakarrik lortuko dute. Gainera, gai honetan ere merkatua liberalizatzea erabakiko balitz, taldeek zuzenean kateekin negoziatuko balute, talde behartsuenak beren partiden telebista emisiorik gabe gera litezke».

Futbola negoziarioa bihurtu den aldetik, futbol elkarteak burtsan sartu dira. Europar hogeita hamarren bat elkarte daude burtsan, baina frantziarrik ez; bertako legeak debekatu egiten du. Jean-François Bourgeois ustez, horrela, taldeen diru iturriak asko murrizten dira. Burtsaren bitartez ez

■ Real Madriden (Raul aurrelaria argazkian) 98/99 denboraldiko aurrekontua 18.000 milioi pezetakoa da.

dute sarrerarik Frantziako taldeek, baina hai jokalarien salmentaren bitartez. Ikerlari frantziarrak dioenez, jokalariek frantziar asko doa kanpora jokatzerara eta gainera garestiak dira. Horri esker, Frantziako taldeek diru sarrera ederra dute, batez beste, sarreraren % 25. Futbolaren urrezko garaia den ere galdetzen diote ikerlariari. Eran-tzuna argia da: «Ez dakit urrezko garaia den, baina orain arteko garairik aberatsena dela zalantzarik ez dago, Europarentzat bederen. Etorrizuna zer izango den ez dakigu, baina oraingo egoera erregulatu beharko da».

RONALDOK URTEKO 750 MILIOI PEZETA.

Jokalariek berrien soldaten zifrak ia egunero aireratsen badira ere, zehazki jokalariek bakoitzak zenbateko soldata jasotzen duen jakitea oso zaila da. Soldata era desberdinetara kobratzen dute jokalariek. Batzutan —Ingalaterran adibidez—, soldata netoa izaten dute. Beste batzuk, talde-ira iristen direnean, buruekin adostu eta ekipamenduarekin edo sari bereziekin berdintzen dute soldata. Marseilleko l'Olympiqueen berriz, Adidasen nagusi eta taldeko lehendakari Robert Louis-Dreyfusen zuzenaz kontratatzen dituzte jokalariek.

Jokalarien soldatek gero eta zero gehiago dituztela azpimarratu berri dugu, baina beraien arteko aldeak ere esanguratsuak dira. Sebastian Perez erdialariak, Ingalaterrako Blackburn taldekoak

■ Munduko talde aberatsenak, Manchesterrek, 22.000 milioi pezetako aurrekontua du.

20 milioi pezeta jasotzen zituen hileko. Paris Saint-Germaineko Marco Simon aurrelariak 25 milioi pezeta kobratzen zi-

Lehen ongien ordaindutako futbolari frantziarra izan da urteko 500 milioi pezetarekin. Brasildarrak berriz, munduko errekorra dauka eta urteko 750 milioi pezeta kobratzen ditu Milango Interren.

Zifren zurrunbilao gorantz doa eta ez dirudi amaierarik duenik momentuz. Amerikar estiloko legeren batek agian espiral azkarra motelduko du ●

◆ ONINTZA IRURETA

□ Soldaten inflazioa geldiarazteko neurriren bat hartu behar da, bestela futbolaren ikuskizuna porrotera doa

tuen. Zenbaki horietatik dezente urruntzen dira Zinedine Zidane (Turingo Juventus) eta Ronaldo (Milango Inter) brasildarra.

■ Manchester United, Turingo Juventus eta Marseilleko l'Olympique

S egidako hiru talde hauen gainbegiradarekin futbol negoziok ez hautsa nola harrotzen duten ikusi dugu.

1878an Ingalaterrako iparraldeko herri industrial batean sortutako taldea da Manchester United, gaur egun munduko talderik aberatsena. Burtsan sartu zen Ingalaterrako lehen taldea da, 1991an. Telebistaren emisio eskubideetatik sarreraren % 10 lortzen du. 3 milioitik gora jarraitzaile ditu Erresuma Batuan eta Asian berriz, «United» izeneko aldizkariaren 15.000 ale saltzen dira. Hainbeste jarraitzaile izanda ez da harritzekoa taldearen sarreraren laurdena dendetan saltzen dituzten produktuekin lortzea. Telebista kate propioa ere badute. Hauek

futbol elkarte honen dimentsioa ezagutzeko datu batzuk besterik ez dira. Horren guztiaren atzean Rupert Murdoch dago. Elkartearen % 44,6ren jabea da eta zati handiagoaren jabe egiteko irrikaz dago. Diru sarrerak handiak dira, gastuak ere bai. Negozio hutsa da Manchester United taldearena. Eskualdeko futbol talde xume izanak bere arima galdu du erraldi bihurtzean.

JUVENTUS ETA L'OLYMPIQUE.

Duela lau urte 47.000 milioi pezetako saldo negatiboa zuen Juventus eta orain futbol zelai propioa eraiki nahi du. Urte gutxitan egoera izugarri aldatu da. Negozioa ongi doa: 11 milioi jarraitzaile, 34.944 abonatu ordaindutako telebistan

eta taldearen kapitalaren % 99,5 Umberto Agnelliaren —Giani Agnelli Fiateko nagusiaren anaia— eskuetan. Jokalariek garestienak Zinedine Zidane eta Filippo Inzaghi dira, bakoitzak 2.700 milioi pezeta kobratzen ditu.

L'Olympique talde frantziarrarena egoera larriagoa da. Taldeko lehendakariorde Jean-Michel Roussierrek dioenez, defizit kronikoan daude. Telebista emisio eskubideekin, dendetako produktuen salmentarekin, abonatu direnarekin eta publizitate bidezko sarrerekin ez dute urte amaieran zenbakiak positibo izatea lortzen. Taldearen mirariaren egilea Robert Louis-Dreyfus da. Taldeko lehendakaria eta Adidasen nagusiak poltsikotik jarri du dirua taldeak iraun dezan ●

Espainiako lehen mailako futbol ligako hogeitaz taldeen lehendakarien negozio bakarra ez da futbola. Hogeitaz lehendakariak bilioi erdi pezetak fakturatzen dute, beraien futbol taldeek baino bost aldiz gehiago. 15 lehendakari aukeratu ditugu negozioen gorabeherak jarraitzeko.

BILIOI ERDI PEZETA

■ Juan Jose Hidalgo, Salamancako lehendakaria.

Juan Jose Hidalgo. Union Deportiva Salamanca.

Gizon honek 200.000 milioi pezeta (8.000 milioi libera) fakturatzen ditu bere negozioei esker. Globalia izeneko taldearen jabea da eta bere menpe ditu Air Europa, Viajes Halcón eta Travelplan aerolineak. Futbol taldeak 2.592 milioi pezetako aurrekontua izan zuen 98-99 denboraldian. Taldean % 30eko partaidetza du lehendakariak.

Manuel Ruiz de Lopera. Real Betis Balompie.

Incecosa, Farusa eta Tegasa enpresak ditu eta Cadena Cope eta Gestevisión (Tele 5) kokatuta dauden eraikinak bereak dira. Aipatu enpresek 50.000 milioi pezeta fakturatzen dute eta ekipoaren aurtengo aurrekontua 4.000 milioi pezetakoa da. Taldeko kapitalaren % 80aren jabe da.

Alfonso Solans. Real Zaragoza.

Bere negozioen artean Picolin koltxoi salmenta nabari da. Sunlay, Iberbro, Mac Aviation eta Seiviriver enpresak ere bere esku ditu. 40.000 milioi pezeta fakturatzen dituzte enpresa hauek. Bestalde, Real Zaragozak 3.525 milioi pezetako aurrekontua du aurtengo. Solansek taldean % 80ko partaidetza du.

Guillermo Reynés. Real Mallorca.

Estudio de Arquitectura y Urbanismo Guillermo Reynés enpresaren jabeak 25.000 milioi pezeta fakturatzen ditu, baina arkitektoak Real Mallorcan ez du akzio bat bera ere. Elkartearen % 99 Antonio Asensiorena da eta taldearen aurrekontua berriz, 3.500 milioi pezetakoa.

Jesús Gil y Gil. At. de Madrid.

Merkataritza erregistroan ehundik gora enpresetan agertzen da bere izena. Enpresa garrantzitsuena Club Financiero Inmobiliario da. Enpresek 20.000 milioi pezeta fakturatzen dute. Taldeko akzioen % 96 bereak ditu eta aurrekontua 6.000 milioi pezetakoa da aurtengo.

Jose Luis Nuñez. F.C. Barcelona.

200 enpresatik gora ditu ligako presidenten adinekoenak eta bere enpresa taldeak Grupo Nuñez y Navarro izena du. Bi semeak jarri ditu negozioa gidatzeko eta bera futbol taldearen zereginetan aritzen da ia egun osoz. Negozioek 20.000 milioi pezetako fakturazioa dute eta futbol taldeak berriz 14.921 milioi pezetako aurrekontua du.

Lorenzo Sanz. Real Madrid.

Taldearen aurrekontua 18.000 milioi pezetakoa da, ligako handiena. Futbol taldea Elkartea Anonimoa ez denez, Sanzek ez du partaidetzarik elkartean. Lurren salerosketan aritzen da ordea, eta 12.100 milioi pezetako fakturazioa du. Hauek dira enpresetako batzuk: Nuada, Lamazal, Sanz Duran, Numan, Barada...

Miguel Ángel Díaz. R. Santander.

Futbol taldeko kapitalaren % 3 du soilik. Bere sendiaren akzioekin % 53 osatzen du hala ere. Grupo Sadisa, Canteras Y Derivados eta Santiago Díaz dira bere enpresa nagusiak. Eraikuntza enpresak dira gehie-

nak. Horiei esker, 10.000 milioi pezeta fakturatzen ditu eta futbol elkartearen aurrekontua 2.500 milioi pezetakoa da.

Daniel Sánchez. R.C.D. Espanyol.

Enpresa garrantzitsuenari esker (Distribuciones Villasar), Txiletik datozen txirla enlatatuen % 70 kontrolatzen du Espainian. Daniel Sánchez, Conservas Carnota eta Pesquera Messamar enpresen jabea bada. Guztiek 8.000 milioi pezeta fakturatzen dute. Futbol elkartean berriz, % 1eko partaidetza du eta aurtengo aurrekontua 3.400 milioi pezetakoa da.

Jose María Arrate. Athletic de Bilbao.

Urazca, Arrate Hermanos, Bodegas Arrate eta Bodegas Araco enpresak kontrolatzen ditu Arratek. 1.300 milioi pezeta fakturatzen ditu eta aurtengo Athleticen aurrekontuak berriz, erraz gainditu du kopuru hori: 6.000 milioi pezeta.

■ Luis Uranga Real Sociadako lehendakaria.

Luis Uranga. Real Sociedad.

Graveras de Salamanca, Savite, Prez-88, Briset eta Gorbay enpresen jabea da eta ezagunenak Salamanca eta Extremaduran hazten dituen zerri iberikoak dira.

■ Gonzalo Anton San Juan Alaveseko lehendakaria.

Iaz 4.500 zerri saldu zituen eta 1.000 milioi pezeta fakturatu zituen. Futbol elkartearen berriz, % 0,05eko partaidetza du. Elkartearen aurrekontua 3.800 milioi pezetakoa da.

Gonzalo Anton. Deportivo Alaves.

1.000 milioi pezeta fakturatzeko dituen Viña Villabuena, Restaurante Zaldiaran, Restaurante Neguri, Promociones Mor-

goitio eta Estudios Gasteizi esker. Elkarrean % 85eko partaidetza du eta taldearen aurrekontua 1.900 milioi pezetakoa da.

Jose Javier Perez. Tenerife C.F.

Labop enpresaren jabe da eta irlan zehar marka honetako optikak ditu barreiatuta. 500 milioi pezetako fakturazioa du eta futbol elkarteari berriz, 4.820 milioi pezetako aurrekontua du aurten. Elkarteko kapitalaren % 0,02aren jabe da.

Pedro Nieto. C.F. Extremadura.

150 milioi pezeta fakturatzeko dituen Bodegas Pedro Nieto enpresak. Ardogintzan ari den gizon hau harro dago ligako lehendakariro pobreena izateagatik. Extremadurarak 1.200 milioi pezetako aurrekontua du eta Nietok kapitalaren % 20.

Augusto Cesar Lendoiro. A Coruñaako Deportivo.

A Coruñaako Foru Aldundian bulegoa izatetik at, ez dago berari buruzko inolako daturik. Lendoirok negozioari ez duela adierazten du eta futbol elkartearen kapitalean inolako partaidetza duen ere ez da argitaratu eman ●

◆ ONINTZA IRURETA

■ Augusto Cesar Lendoiro, futboletik at negozioari ez duen A Coruñaako Deportivoaren lehendakaria.

4.800 pta.
192 libera

Idearipez,
Marrazkitz,
Debekaizu!
eta Asmaizu!
denak batera
aspertzeko
betarik ez
izateko!

DOSTAIZU!

Idearipez jolasak (360 txartel / 2.160 galdera) dugun euskal kultura, eta Euskal Herrikoa ez dena ere bai, aberasteko aukera ematen digu, eta Marrazkitz (192 txartel / 960 hitz), Debekaizu! (384 txartel / 2.304 definizio) eta Asmaizu! (10 zerrenda eta 80 definizio) tresna ezin hobeak dira euskal hiztegia eta irudimena lantzeko.

jaso zeure etxean!
Diru sarrera gure kontu korrontean egin ondoren bidali abonarea eta zure datuak (izena, helbidea eta telefonoa), eta berehala jasoko duzu etxean. AIZU! aldizkaria. Perro Kalea, 1 - 3 48005 Bilbo - Tel. 94 - 415 52 57 Kontu korrontea: BBK 2095 0061 57 38-3076821-7

Aragoiko Pirinioetan proiektu erraldoi bat egin nahi da: Formigal, Astún eta Candanchú eski estazioak batuko lituzkeen makroestazioa. Honek naturan eragingo lukeen kaltea kontuan hartuta, hainbat talde ekologista kontra azaldu da, eta beren alternatiba luzatu dute.

PIRINIOETAKO ESKI ESTAZIORIK HANDIENA EGIN NAHI DUTE

Handia da Euskal Herri-tik Pirinioetako frantziar zein espainiar aldera eskiatzera joan ohi den jende multzoa. Eski estazioetan bertako matrikula duten autoekin topo egitea edota euskaraz mintzatzen den koadrila topatzea ohiko bihurtu da azken urteotan. Espainiako aldean Candanchú, Astún eta Formigal izango dira seguruena estazio bisitatuena —Hego Euskal Herriko 400.000 bisitari dituzte urtero—. Bada, hiruok batu eta Pirinioetako estazio handiena —300 kilometro eskia-garri izango lituzkena— bilakatuko lukeen proiektua gorpuzten ari dela dirudi, nahiz eta aurkako iritziak ere amilka azaleratu diren.

Bi dira estazio hauek batzeko aukerak: bata, Canfranceko Udalak proposatzen duena, Izas bailaran zehar burutuko litza-

■ Izasko Campanal; Izas bailararen albo batean ikus daitekeen paisajea.

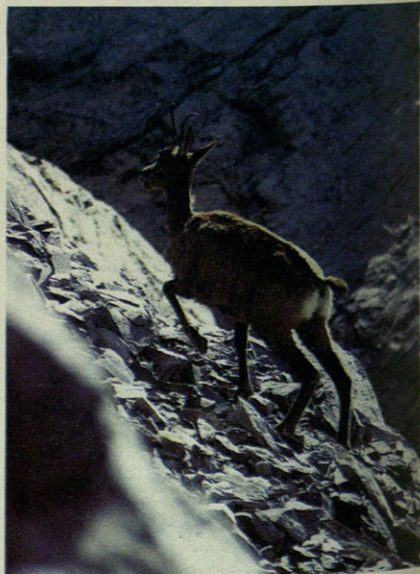
tekeena; eta bestea, Sallent de Gállegoko Udalak defendatzen duena, Roya Kanala zeharkatuko lukeen tunel bat irekiz egingo litzatekeena. Azken hitza Aragoiko Gobernua du, baina lehenak dirudi, jasotako babes ekonomikoa dela medio, bideragarri.

Azken hau Canfranc 2000 Partzuergoak, hots, Canfranceko Udalak, Ibercaja (Formigal estazioaren jabea), Aragoiko Diputazioak eta Renfek bultzatutako proiektua da. Honen arabera, lehenik Canfranceko eski pista eraikiko lukete, zeina Izasko mendi-lepotik, lau-sei eserlekutako teleaulki baten bidez, Formigalekin elkartuko litzatekeen. Ondoren, Astún eta Candanchú telekabina bidez lotuko lirateke. Makroestazio honek, bere mantenimendurako beharrezko elektrizitate eta ur instalazio eta erre-

gai-deposituez gain, 175 logelako luxuzko (lau izar) hotela, bi jatetxe, 440 etxebizitza, 25.000 metro karratuko aparkalekua eta 3.500 metro karratuko merkatal gunea izango lituzke, besteak beste. Egun Canfranceko tren geltoki ezaguna dagoen eremuan eraikiko lukete luxuzko hotela, eta

■ Ugatza da eremu honetan bizi den eta babestua dagoen animalietako bat.

■ Izas bailaran sarrioak ere ikus daitezke.

bertan bilduko litzateke turismo-gunea. Geltoki pareko zelaiunetik, telekabina batek Santa Cristina inguruetara eramango lituzke eskiatzaileak eta hemendik, beste telekabina batek, Izas bertara.

Tarteko eragozpenik ez bada, Canfranc 2000 Partzuergoak Espainiako eski estazio handiena eraikiko du, Baqueira eta Sierra Nevada estazioak baino bi eta hiru aldiz handiagoa, hurrenez hurren. Egitasmoaren kostua 4.000 milioi pezetatan (24 milioi inguru euro) legoke.

Proiektua abian jartzeko arrazoiaren artean, Canfranc 2000 Partzuergoak herri honek 1970az geroztik, nazioarteko trenbidearen ixtea eta mugen zabaltzea dela eta, izan duen biztanleri murriztea aipatzen du. Orduan 1.400 biztanle bazeuden, egun 500 eskas baino ez dira. Honen haritik, estazio berriarekin 500 lanpostu egonkor eratuko liratekeela ere badiote egitasmoaren sustatzaileek.

INGURUGIROARI KALTE. Ez dira, ordea, denak iritzi berekoak. Azken datu hau ezbaian jartzeaz batera, asko dira proiektuari ikusten zaizkion trabak. Izas Bailararen Defentsarako Plataforma da, nola baita, proiektuaren aurkako direnen bilgune; talde ekologista, auzo-elkarte, mendizale eta ingurugiroaren defendatzaile aunitzek —baita, besteak beste, hainbat alderdi politikok eta Mendi Federaziok ere— azaldu du bere kezka egitasmo honen aurrean. Beren ustez, Aragoiko Pirinioko azken natur gotorleku garbia deusezteak izugarriko kaltea lekarke.

Izas glaziar jatorriko bailara malkartsua da, albo banatan Ip-eko Pala, eta Campanal eta Anayet mendiak dituena. Bertako faunan, babestutako eta desagertzeko arriskuan dauden espezieak topatu ahal dira: ugatzak, desman piriniarrak, arrano beltzak, saiak, eper zuriak, sarrioak eta basoilarak. Mendi-mazeletan pago eta haritz osatutako jatorrizko basoak aurki daitezke, baita trikuharriak, tumuluak eta Neolitikoko beste monumentu megalitiko zenbait ere. Mendia maite duenak nahi adina zidor, gailur, korridore eta ur-jauzi ditu bertan.

Aragoiko Diputazioak babes bereziko gune moduan dauzka katalogatuak Izas bailara, Roya Kanala —Canfranceko alkatere Victor Lópezek dio proiektuak ez lukeela kanal hau ukituko— eta Ip-eko Kanala, «ingurugiro eta paisaje aldetik balio han-

■ Proiektua abian jarriko balitz, eskiatzaileek 300 kilometro izango lituzkete eskiagarri.

dikoak» izateagatik. Izas eta Roya Kanala RENPAREN (Red de Espacios Naturales Protegidos de Aragón) barnean daude; legez babestutako izateko lehentasun handiena duten guneak dira, beraz. Eta honek, «lurraren kalifikazioan ezein aldaketa izatekotan, Ingurugiroarekiko Eragina neur-

López alkatearen esanetan, «udal hauteskundeak tarteko, ez da udal gobernu berria osatu arte erabakirik hartuko». Aitzitik, baikor ageri da, eta «legearen aurka ez dugula deus egingo» argi uzteaz batera, «prozesu hau geldiezina» dela aitortzen du.

Izas, Roya eta Ip-erako Plan Bereziak burutzeko izan den «ezohiko pre-sa» kritikatu du Izas Bailararen Defentsarako Plataformak. Baita «Canal Roya babestuko» dela dioen adierazpena ere: «Canfranceko Udalaren proiektuak gauzatzen badira, bai Royan bai Izasen lehen debekatuak zeuden erabilpenak onartuko dira, hots: hotelen, campingen, aparkalekuen, kirol nahiz aisialdirako guneen eraikuntza, kableen ezartzea... Eta Kanal Roya babesten dela esaten dute. Nola da

■ **Pasa den martxoaren 28an eginiko erreferendumean Canfranceko herritar gehienak proiektuaren alde azaldu ziren**

tzeko Azterketa» egitea exijitzen du.

Hau kontuan hartuta, aipatu plataformak alegazioak aurkeztu ditu Canfranceko Udalak Izas, Roya eta Ip-erako aurreikusitako Plan Bereziaren. Egun alegazio hauek guztiak aztertzen dihardu udalak eta Victor

■ Izas bailara, neguan zein udan; proiektuaren muina hemen lekutuko litzateke.

posible halako kontraesana?».

BESTE ZENBAIT ARGUDIO. Plataformakoek, aipatutako arrazoiez gain —hots, inguru naturalari, fauna eta flora aberastasunari, egingo liokeen kaltea, eta legeak babestu beharreko gunea izatea—, beste batzuk ere mahai-gaineratu dituzte: «Lillehammer-eko Joko Olinpikoetatik (1994), ingurugiroarekiko kezka izan da Nazioarteko Batzorde Olinpikoak hiri-hautagai bat aukeratzeko elementu erabakigarria. 2006ko Jokoetarako hautagai den Sionek Suitzako lau talde ekologistekin hitzarmena sinatu du, Sidneyek Greenpeace-eren babesa jaso du. Izas bailara deusezteak bideraezin egingo luke Jaca Neguko Joko Olinpikoen egoitza moduan hautatzea. Lehenik Jaca 98z hitz egin zen, gero 2002z, gero 2006z, eta orain Jaca 2010ez. Urte hauetan guztietan inork ez du ingurugiroa kontuan izan».

Beldur dira, gainera, Plataformakoak, proiektu honek ez ote duen antzeko egitas-morik ekarriko, Pirinioetako gainerako herriek, «Canfrancen 'eskubide' berarekin, soilik etekin azkarrak eskuratzeko nahiak bultzatuta, proiektu berriak bultzatzen baititzaizkete. 'Domino efektu' horrek Aragoiko Pirinio guztia suntsi dezake».

Testuinguru honetan, Aragoiko Gobernuaren «erabateko eraginkortasun eza eta itsutasuna» salatzen dute. «Eta ez soilik oraingoarena (Alderdi Popularra-Aragoiko Alderdi Erregionalista), baizik eta

aurreko guztiena, salbuespenik gabe. Inor ez baita Pirinioak benetan, eta ez zurikeriaz, babesteko neurriak bultzatzeko gai izan. Egungo gobernu haratago dihoa,

□ “Orain arteko gobernuak ez dira Pirinioak benetan babesteko neurriak bultzatzeko gai izan” diote aurkakoek

eta beharrezko lege horiek ez bultzatzeaz gainera, gure poltsikotik ordaindutako zergekin Izas, Roya eta Ip deusezteko dirutza izugarria ematekotan da. Ez gara

besoak gurutzaturik egongo». Aragoiko Gobernuko Lehendakaritza kontseilari Manuel Gímenez Abadek, ordea, argi eta garbi adierazi du berriki bere iritzia: «eski estazioen elkarketa egin egin behar da. Eta luzamendutan ibili gabe».

Formigal estazioaren jabe den Ibercaja jokatzan ari den rola ere sutsuki kritikatu du Plataformak. Beronek proiektuaren zati handi bat finantziazteak «Pirinioen deuseztean partaide egiten du. Ibercajaren jarrerak bere horretan jarraitzen badu, ezingo du esan natura eta Aragoien interesak defendatzen dituenik, bere interes ekonomikoak baizik. Ez badu atzera egiten, han ditugun kontu korrente, mailegu eta pentsio planak bertan behera uzteko prest gaude».

Alabaina, kritika guztiekin batera, Plataformak bere alternatiba ere luzatu du. «Anayet Parke Naturala»ren sorrera bultzatzen du, bere baitan Izas bailara, Roya Kanala, Anayeteko mazizoa, bere aintzirak eta abar hartuko lituzkeena. «Uste dugu benetan etorkizuna duena, 'desarrollismo' erabat zaharkituaren aurrean, 'turismo berdea' dela. Europako Batasuna ingurugiroa zaintzen duten proiektuei dirulaguntzak ematekotan da eta hau Canfrancendako alternatiba ekonomiko egokia litzateke».

ERREFERENDUMA.

Iragan martxoaren 28an Canfranceko Udalak erreferendumerara deitu zituen bertako herritarrek. Galdera honakoa zen: «Ados al zaude, Canfranceko Udalak proposatzen

duen eran, *Roya Kanala eta Izaseko plan berezien burutzearekin?*». 280 alde azaldu ziren, 76 kontra (% 75-% 25). Plataformakoek galderaren orokortasuna kritikatu zuten, ez baitzen proiektuaren zati bakoi-tzaren (Izas, Roya eta Ip) inguruko iritzia eskatzen, eta «*hauek independenteak izan daitezke*».

Victor López Canfranceko alkatearen iritziz, «*erreferendumak argi azaldu du herriaren erabateko adostasuna. Gainera udaleko talde politiko guztiek babestutako plana da*». Proiektuak barne hartzen duen gunea babestu beharrekoa behar ote lukeen galdetzean, irmo erantzuten du: «*Batzuei gune horrek babestua behar duela egon iruditzen zaie; guk uste dugu ezetz. Ez gara legearen kontra joango, ergelkeria litzateke hori, bestela epaitu behar gintuzkete. Legea errespetatuz egin daitekeen proiektua da gurea*».

Horren haritik, herriak biziraun dezan, mendiak eskaintzen dituen baliabideak ustiatzea nahitaezkoa dela uste du Lópezek: «*Beste tokitatik baliabideak ateratzen dituztenek proiektu honen aurka darabilzkiten argudioek nazkatuta gauzkate. Mendiak ematen dituen aukerak erabili egin behar dira. Lehen mendia egurra ateratzeko eta beste zenbait gauzetarako erabiltzen zen; bada, orain beste erabilpen batzuk eman behar zaizkio, beti ere errespetuz. Gune hau birjina izan zen mende hasiera arte. Orduan, trenbidea egiteko, ibaia desbideratu zen, geltokia egin zen... Zentral hidroelektrikoa, adua-*

■ Tena bailarako eski estazioak 56 kilometro ditu eskiagarri (5 pista berde, 13 urdin, 25 gorri eta 11 beltz), 700 metroko desnibelean. Aurten gauz eskiatzeko aukera luzatu du. Lanuza litzateke Izasetik letorkeen teleaulkiaren lotura.

■ Astún bailarako eski estazioak, 600 m-ko desnibelean, 37 kilometro ditu eskiagarri (2 pista berde, 7 urdin, 12 gorri eta 6 beltz). Zakurrek tiratako lerak izan dira aurten berrikuntza. Santa Cristinatik Raca arte joango litzateke telekabina.

■ Aragoi bailarako eski estazioak 51 kilometro dauka eskiagarri (9 pista berde, 8 urdin, 14 gorri, 15 beltz, 4 lehiaketetarako eta 3 eski txangoetarako), 840 metroko desnibelean. Aurten Tobazo I eta II eta Tucako teleaulkiak birmoldatu dira. Telekabina batek lotuko lituzke Santa Cristina eta Candanchú.

na, nazioarteko trenbidea... horiek ziren Canfrancen lehengo diru iturriak; orain, horiek alde egin dutenean, birmoldatu egin behar ditugu, eta hori, turismo erakarriz egin behar da».

Arazoak egongo direla aitortu arren —«talde ekologistek jarriko dituztenak baino, gehiago kezkatzen naute ekonomi eta politika arlotik datozen presioek»—, aurkeztutako alegazioei erantzungo dietela eta udalak plana onartuko duela dio. «*Izapideak amaitu ondoren, eta hauteskunde ondotik, udal gobernu berria osatzean, lehen urratsak ematen hasiko gara, Aragoiko Gobernuarekin hitzartu...*» ●

◆ ERIZ ZAPIRAIN

■ Canfranceko geltokia 1928an inauguratu zen; iaz antzerkiz ospatu zuten urtemuga.

A B E L M U N I A T E G I

“EPAITEGIAK DERRIGOR EZAGUTU BEHAR DU EUSKARA”

Urtarrilaren 18ko EAEko Aldizkarian agertu zen Abel Muniategiren izendapena Justizia Sailburuordetzarako. Berak nahiago ditu Kontseilaritza eta kontseilaritza berbak, tradizio luzea baitaukate Iparraldean, eta sailak baserri kutsu handiegia ei dauka-eta. Deustuko Unibertsitatean ere irakasle jarraitzen du, eta bertsolaritzan erabat murgilduta egoteko astia ere badauka, Bilbon iratzarri, Gasteizen lan egin —beste inora joan beharrik ez badu— eta asteburua Bermeon ematen duen ereñoar honek.

Egungo bake justiziazko izpiritu eta kale borroka izan ditu hizpide. Baita justiziaren euskalduntzea eta bertsogintzaren ahozko-idatzizko kategoriak ere.

Hiru hilabete dira kontseilariorde izendatu zintuztenetik, eta hasieratik aipatu duzu herritarrarekiko hurbilpena lortu behar duela Justiziak, Euskal Herrian bereziki urrun dauka-eta.

Herritarragaz gauza bat pasatzen da. Badirudi justiziarekiko ez dagoela konfiantza larregirik, batez ere Euskal Herrian. Baina hala ere, epaitegi eta auzitegi guztiak daude lanez eta arazoz gainezka. Ez gara fidatzen epaitegiekin, baina gutxiago lagun hurkoarekin, eta orduan auzitegira jotzen dugu. Horregatik, nahiz eta gaur egun prestigioa sobera izan ez, auzitegiak lanez gainezka daude.

■ Egoera politikoa berriak lagun lezake mesfidantza hori gainditzeko?

Egoera politikoa honetan, garrantzizkoa bakea lortu nahi dela da, ezta? Bakea zelan lortzen da? Termino ekibokoa da bakea, irabazlearena bakea da, indarrez eta derrigorrez inposatzen du eta kito. Baina guk ez dugu indarkeri ezaz bakarrik ulertu behar. Bakeak oinarri eta zutabe bat dauka: justizia.

Epaitegiek a priori legea aplikatzen dute, ez justizia. Legea justua bada, justizia ere aplikatuko digute, beraz, gure egoera honetan, justizia lege bidez aplikatzen duten neurrian euren ekina garrantzizkoa da bakebideratzeko eta konfiantza izateko epaitegi eta auzitegiekiko.

■ Beraz zuk gidatutako kontseilariordetzak paper garrantzitsua dauka bakea lortzerakoan?

Dudarik gabe. Justizia Sailak zeozer baino gehiago egin dezake. Baina gauza bat gertatzen da. EAEn, esparru konkretu baten barruan eta eskuduntza batzuen arabera

botere legegilea eta exekutiboa badaukagu. Autonomoak dira, ez subiranoak. Autonomia subiranotasuna duenak marratzen duen esparrua da, eta autonomia horren baitan jardun behar dute. Hirugarren boterea, epaile boterea, badaukagu EAEn, baina ez da erkidego autonomoarena. Hor botere Judizialaren Kontseilu Orokorrak eta Justizia Ministerioak agintzen du. Gasteizko Kontseilariordetzak horren zerbizuan dagoen pertsonalean dauka bere egiteko eta eskumena, eta baita azpiegitura ere, ez epaile, ez fiskal ez idazkariengan. Beraz, botere judizialarekiko egiteko askorik ez dago. Egin genezakeena pertsonal hori trebatzea, baliabideak eskaintzea, euskalduntzea... da. Hor dugu guk gure lana eta honetikiko badugu zeresan handia.

■ Gero joko dugu euskalduntzearen gaira, baina bakegintzan apur bat sakonduz, jarraidazu haria. Kale borroka aipatu ohi dute batzuek bakegintzan urratsik ez emateko aitakia, kale borrokako ekintzak sarri presoan

sakabanaketaren aurrean erantzun gisa aurkezten dira. Justizia Kontseilariatzak eskatu izan du espetxeetako eskumena. Pentsa liteke hari mataza desegiten has-teko lehen urratsa hortik letorkeela?

Puntu asko aipatu dituzu. Uste dut bake justiziazko izpiritu hau, denok ilusioz hartu dugun izpiritu hau gauzatuko bada —eta Lizarra-Garaziri egiten diot erreferentzia zuzena—, ezin ditugula guk geure teiltatura harriak jaurti, bake epaitegiei-eta eraso eginez. Kale borrokak ez dio bake bideari mesederik egiten, eta bai argudioak eman aurka daudenei. Geroz eta gehiago dira eta frontea ere egin dute aurkalariorik. Kale borroka desagertuta bake bidearen etsai direnak argudio gabe utziko lituzke,

■ “Izpiritu hau gauzatuko bada ezin ditugu geure teiltatura harriak jaurti, bake epaitegiei-eta eraso eginez”

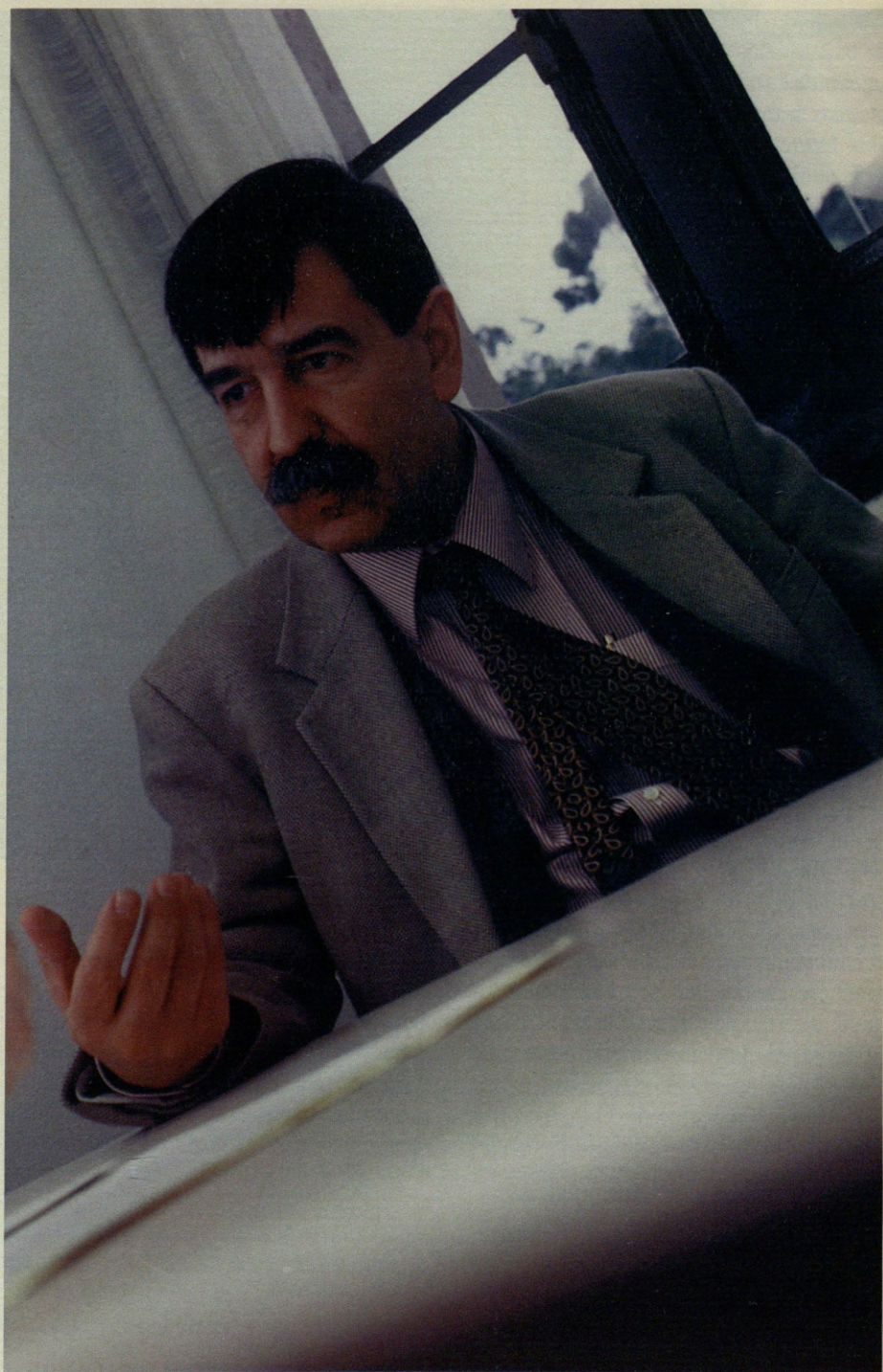
eta Lizarra-Garaziko alderdien egitekoa indartuko luke. Baina, kale borrokak oinarria presoak urrun izatea badu, hor ez dago dudarik. Kontseilaritzak ere argi dauka preso horiek hona ekarri behar direla. Ez da eskari politiko soil, juridikoa ere bada, euskal giltzaperatuak hemen behar genituzke, Espetxe Lege Orokorrak dioelako ezin direla presoak sakabanatu eta deserrotu. Eskari hori kale borrokarik gabe ere egin beharko da, baduelako berez bere entitatea. Motiboa hori bada, nik uste lasai egon beharko luketela, motibo horri ekingo zaio kale borrokaz kanpo ere. Uste dut zentzua etorriko zaigula eta kale borroka desagertu egingo dela.

■ Eta espetxeetako eskumena?

Oraintsu egon naiz Madrilén kartzelen egoera aztertzen. Presoak hona ekartzea lortu behar da, baina horrekin bakarrik ez dugu konformatu behar, espetxeen gestioa, eraentza eta funtzionamendua oso osoan gaur behar ditugu, Estatutuak dioen bezala. Hori da ez daukaguna, eta Gartzela Zuzendaritzari eskatu niona. Beti egon izan da Justiziaren baitan espetxeen zuzendaritza, baina gobernu honek Barne Ministerioan sartu du eta horra jo genuen. Horretaz hitzegin behar dela eta tratatu beharrekoa dela esan ziguten baina Barne zuzendaritzan beharrean Herri Administrazioaren ministeriora jotzeko, lan teknikoa delako. Horra bidali gaituzte, eta hor saiatuko gara.

■ Presoekin batera biktima edo kalte-tuen kontua dago, bakoitzaren definizioa zertan da, nor da kaltetua eta bakoitzaren papera zein da.

Biktimekiko esan litekeena, ezin dela biktimen arloa mugatu, kaltetuak denetik izan dira, ez bakarrik erailak eta elbarrituak, biktimak torturatuak ere badira, torturaren ondorio psikikoak eta umiliazioaren eraginak hor gelditzen direlako. Guztiek izan beharko dute ezagutza eta ordainketa. Nola? Hori beste arazo bat da. Ezingo ditugu baztertu eta kontuan hartu gabe utzi baina ordainketa gure gizartean ekonomikoa baino ez da zoritxarrez, gizarte honek ekonomiarekin funtzionatzen du eta. Epaiategien bidez eta Administrazioetik etorriko da ordaina, erantzule subsidiario bezala. Neurtu beharko litzateke sekuela fisiko-moral-afektiboak nola ordaintzen diren. Hau da biktimez eman litekeen ikuspegia, baina bakebideaz berbetan hasi eta biktimak irten ohi dira eta arriskua dago instrumentalizatzean. Kontuz politikazko instrumentalizazioarekin.

■ Kale borroka desagertuta bake bidearen etsai direnak argudio gabe utziko lituzke».

■ Irakaslea ere bazara unibertsetatean, euskaraz. Hortik etor liteke euskaldunentzako epaileen auziaren konponbidea, baina denbora kontra dabil eskaria gaur egonik eta eskaintza etorkizunerrako bada.

Denbora beti izan da euskaldunon kontra, gaur ere bai, eta ez dakit bihar... baina egia da gure lan egitekoan erlojuaren kontra egiten saiatu behar dugula, ezin dugu lo

hartu. Herri bat bi zutabek egiten dute batez ere, hizkuntzak eta barne eraketak. Guk biak ditugu, badugu gure hizkuntza eta baditugu gure legeak, bai pribatuak bai publikoak. Gaur Euskal Herrian epaile izateko bi baldintza horiek betetzea eskatzen dugu, hizkuntza, bi bertako legeen ezagutza, Zuzenbide Zibila, pribatua eta Zuzenbide publikoa. Zuzenbidea euskaraz ikasten bada, eta urtero ehun ikasle badituz, bihar edo etziko epaileak nahiko berma-

turik beharko lukete, batetik euskaraz badakitelako eta bestetik gure zuzenbide foral propioa ere badakitelako, horretan ere trebatu direlako. Horrela konponduta geldituko litzateke hemen dugun arazoa, behintzat hizkuntzarekiko.

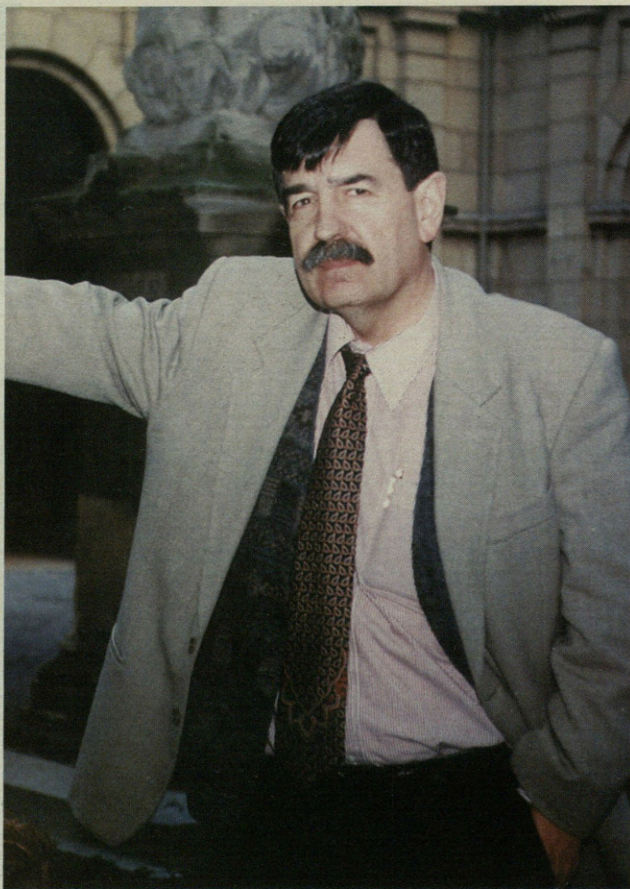
■ **Eta dugun hori euskalduntzeko emandako urratsek ba al dakarte fruiturik?**

Euskalduntze bidean bi egiteko dira oinarritzkoenak eta biak bultzatzen ditugu gaur egun. Bata, itzultzaileak trebatu eta kopurua areagotzen, egiten duten lana benetan garrantzizkoa baita. Ez da hizkuntzaren ezagutza soil, lege kontzeptuak ere kontuan izan behar dira eta beraz formazioa eskatzen du. Lan serioa da, kontuan izanik pertsonen eskubideekin sarri jokatzeko dela. Horrekin batean, nahiz eta borondatezko planteamendua baino ez den, epaile eta auzi maisuen euskalduntzea ere badator, eratzen ditugun kurtsoen bidez. Poliki poliki arlo hori ere irekitzen ari da eta bagoaz aurrera. Nahi genukeen abiaduran? Geldi behintzat ezin gara egon eta egin beharrekoa egin behar da, nahiz eta beharbada ez nahi genukeen abiadura. Euskalduntzea batez ere gaurko ikasleen bidez etorriko zaigu, hori bai dela aterabide argia, baina bitartean, eta hori lortuta ere, beste bide biak ezin ditugu ahaztu.

■ **Gaurko ikasleak edozelan biharko epaile izateko abantaila gutxi izango ditu Sevilla edo Madrildik etor litekeen epailegai batekiko.**

Batasun jurisdikzionala badaukagu, EAE irekia gelditzen da Estatu osorako epaile eta auzi maisuekiko. Euskararen eta gure zuzenbidearen ezagutza meritu hutsak dira. Orain, meritu hori eraginkorra izango litzateke? Botere judizialak euskara ezagutu behar du, derrigor, nahi eta nahi ez. Gaztelania bezain estatuaren hizkuntza da, mugatua esparru geografiko juridiko batera, baina bere ordenamenduan dago, beraz estatuaren botereak ezagutu behar dute derrigor.

Epaile bakoitzarekiko merituzko bihurtzen da hori. Baina epaitegira ez goaz epaile honen edo harengana, epaitegira goaz, eta epaitegiak ezagutu behar du euskara. Epaile honek edo hark beharbada

MONIKA DEL VALLE

■ **«Botere judizialarekiko egiteko askorik ez dago: pertsonala trebatu, euskaldundu...».**

ez, baina epaitegiak bai. Eta epaitegiak euskara ezagutu dezan, epaileak ere euskalduntzen joan behar dira. Nik ez nuke behar bitartekorik estatuaren hizkuntza ofizial batean estatuaren botere batekin neure burua ulertzeko. Ze, gaztelania bezain espainola da euskara Espainiako gaurko ordenamenduan. Eta hau funtsezkoa da, inor gutxi konturatzen bada ere.

Zer da gertatzen dena? Ezinaren ondorioz ohi diren erremedioak asmatu behar

■ **“Gaurko bertsolaritza ahoz ematen da, baina ahoz kotasunaren kategoriz, ala idatzizko kategoriz?”**

ditugula, itzultzaileak adibidez. Baina ezin ditugu itzultzaileak baztertu eta gutxiagotu, ezinbestekoak dira eta beti izango ditugu auzitegietan. Ez auzitegiarekin bitartekari egiteko, baina auzian gutxienik bi parte gaude, eta parteok ez dugu zertan euskara jakin. Euskaraz ari banaiz, eta beste parteak ez badaki, harekiko beharko da itzultzailea, ez epaitegiarekin erlazionatzeko. Hemen hiritarrok ez gaude be-

harturik euskara jakitera, gaztelania bai. Ez dut uste zuzenbide konparatuan beste kasurik dagoenik Konstituzioak dioena halako edo holako hizkuntza jakin behar duzunik. Gauza bat da hizkuntza ofiziala izatea eta beste bat hiritarra hori jakitera behartzea. Eta itzultzailea behar dugu baita ere auziperatua atzeritarra bada.

■ **Goazen beste epaiteku batera. Nik irakurria dizut gaurko bertsolariak urbanoa baino intelektuala izan behar duela, denaren gainean apur bat jakin behar duela. Bertsopaileek ere erreziklaje hori behar al dute?**

Nik uste dut derrigorrezkoa dela epaileengan ere gertatzea. Bertsolaritza garai bateko emaitza da, berez bertsolaritzak ez dauka ezer kultura formalarekin, marginazioa da. Ez da ahozko literatura ere, bertsolaritza estadio pre-literarioa da. Edo literaturarekin lotu nahi bada, lekua rapsodetan edo juglareetan legoke. Hori ez da sekula izan formalki mundu bat, eta gure artean

ere bertsolaritzak ikuspegi hori eskaini digu lehenagoko bertsolarietan. Nahiz eta oso aberatsa izan. Bertsolaritzan eragin handia izan zuen Santiagoko Bideak eta Nafarroak, lehendabidizi Europatik etorri eta gero sustraitu egin zen.

Mundu osora hedatu den kulturarekin ez dago analfabetorik, bertsolaritzak ez luke tokirik behar hortaz. Baina bertsolaritza teknika bat da, ikasi eta transmititu daiteke eta hori da gertatu zaiguna. Kezka

bat daukat: gaurko bertsolaritza ahoz ematen da, baina ahoz kotasunaren kategoriz, ala idatzizko kategoriz? Gauza bat da ahoz esatea eta beste bat ahoz kotasunez. Kategorio orala literatura da, idatzira iritsi ez denaren kategoriak dira. Literatura idatzia baita, littera-litterae. Hortaz, idatzira iritsi ez denaren kategoriz ematen dira ala, paradoxa bada ere, nahiz eta ahoz eman, idatzizko kategoriz ematen dira gaurko bertsopaileak?

Gaurko bertsolaritza kualitatiboki differentea da tradizionalarekiko eta bertsolariak kultura formalean erabat sarturik daude, ezagutza eta protagonismoa dau-

kate, bertsolariz kanpo idazle dira... meta-bertsolariak dira. Orain, hala ere, bertsolaritza da. Edo ez dago bertsolaritzarik, edo gaur egiten den moduan egin behar da, bertsolaritza deduktiboa, ez induktiboa lehen bezala eta bertsolaritza honek maila handia eta ona du. Hau bertsolaritzaren errelejo bat da. Hori da nire konklusioa. Zure galderara bilduz, bertsolaritzan aldaketak funtsezko hau eman bada, epaimahaietan ere uste dut eman egin dela, badi-rudi aldaketa fisikoa gertatu dela (barrez), oraindik epaimahaikide gazteagoak ikusten ditut, eta fisikorekin batera mentala ere gertatuko zen.

■ **Hor nonbait irtendako kritika eta hausnarketa botako dizut: gaurko bertsotxo moldeak kalkoak omen dira, askotan oso kalko zehatz eta estuak, bai errima, joskera aldetik, freskotasuna...**

Gaur beharbada freskoak izateko bertsotxo perfektuegiak egiten dira. Eta zer esan nahi du? Bertsolaritzak maisuak dituela, maisuak bertsotxoaren bere ikuspegia dauka eta hori azaltzen du. Errepikatzeak arriskua hor dago, esaldi eta esamoldeak, ahapaldiak eta errimak... horrelako zerbait beharbada nabari daiteke gaur, bertsolaritza deduktibogia, ikasiegia delako. Denentzat arau berdinak transmititzen dira eta arau horiek gero bertsogintzan azaltzen dira, baina lehen esan bezala nik uste gaur

MONIKA DEL VALLE

■ «Sagardotegi-tabernatan erabiltzen ziren esamolde asko elkarri kopiatuak ziren».

ez dagoela beste era batera bertsoa egiterik. Lehenago ere horrelako zerbait ematen zen, izaten ziren jiro ezagunak eta jardun erabiliak... gugandik agian urruti samar gelditzen dira, baina orduko eskola informalean, sagardotegi-tabernatan erabiltzen ziren esamolde asko elkarri kopiatuak ziren. Eta gaur ere behatzaile batentzat horrelako zerbait badago. Bertsolari bako-

tzak badu bere errima almazena, errima batek beste bat dakar, eta denak badira eskola berekoak, errima berdinak ikasten dituzte eta horri dago jarduna loturik, esaldi, esamolde eta errimetan, baina hori zelan ekidin? Ez da erraza, ez dut uste hortik irteterik posible denik. Lehenago ere antzeko zerbait gertatzen zen ●

◆ URTZI URRUTIKOETXEA

T a n t o a

Seminarioko oholtza gainean

■ **Xabier Amuriza**
Bertsolaria

Behin seminarioko jai-afari batean, ikasle-lagunen eta batez be irakasle-nagusien aurrean, bertso batzuk kantatuz, danei ezusteko bat eta askori musturreko bat emoteko asmoz, oholatzako laubost mailak igoten niharduela, atzetik nonor somatu neban. Abel Muniategi zen.

- Hik zer ein bi'ok? -itaundu neutson goian.

- Bertsuek kantau -erantzun eban.
- Neu be horretantxe nanajjatok, ba!
- Alkarregaz kantauko jjuau.

Biok kantatu genduen eta biok batera jatsi ginen, batzuren txalo beros eta beste batzuren begirada zehartziz. Ha bere mahaira eta ni neurera banandu ginenean, zurtz egin da jesarri nintzen. Jantokiko urtekeran itxaron neutson eta, pasilu luzean zehar tropelean ginoazela, esan neutson:

- Gu zelan bixi ixen gozak alkarren on-

doan, alkarren barri gaur arte jakin barik?

- Etxakijjat. Oin bajjakijjau.
- Zegaittik etxuk alkarregaz zozer eitten?
- Ni bertsotako animosauu najjauk erre-zureko baiño.

Hantxe hasi zen nire bertsolaritzako aldikadarik gogotsuen eta xarmantenetakoa. Abel Muniategiren burua, bai etxetik, bai berak landutik, bertsoz eta bertso munduz josita zegoen. Biontzat oso langintza atsegin izanaz ganera, seminarioko itxipenetik eskapu bikaina emongo euskun. Zorionez, biok be ez geunkan eskrupulu handirik seminarioko eginkizunak saltatzeko. A zer urtea eta abentura txiki piloa pasatu genduen! Gero berak abadetzatik urten egin eban eta nik jarraitu, baina nire hasierako plazarik gehienak beragaz izan ziren. Abel Muniategi nire bizitzako arorik eder eta garrantzitsuenetako baten bidelagun izan dot ●

E Z P

PRINTZA

INKESTARI
KRITIKA

Euskal Herriko II. Inkesta Sozionlinguistikoa kale-ratu dela eta hainbatek bere iritzia eman du. Jon Sarasua bertsolariak hitz kritikoak bota ditu gai honen inguruan, bere kritika euskalgintza osora zabalduz («Euskaldunon Egunkarian» apirilak 17): «Inkestaren inguruan eta oro har azken aldian, administrazioa egiten ari den bere politikaren autobonboa kezkatzekoa iruditzen zait. Eta berdin euskalgintzako jendeak diskurtso politikoki zuzena egin beharrearekin duen gaitasun kritiko eta pentsamendu falta.

Datueta gauza onak eta txarragoak daude, baina arazoa %tan han gora edo hemen behera egitea baino sakonagoa da. Erabiltzen ari diren patroiak eskasak dira nire ustez. Oinarri gabezia handia dago. Hizkuntz garapenaren ikuspegi sakon eta sortzaileenetik urrun daude euskararen teknokratik. Globalizazio hazkorren aroan bizi-kinka interesgarria goaz, eta erabaki ahalmena dagoen lekuetan klabe gutxi dabil nire ikuspegitik».

Inkosten emaitzak lehenago ere suma zitezkeela esan ondoren horrela jarraitzen du: «Sumatzen genuen hori niretzat ez da 'gora gu ta gutarrak' esan eta elkarlanean kontinuismoan segitzekoa».

SUSA ARGITALETXEA INTERNETEN

INTERNETEN gune berria zabaldu du Susa argitaletxeak. <http://www.susa-literatura.com> da bere helbidea eta bertan argitaletxearen azken produkzioak aurkezteaz gain (une honetan Unai Iturriagaren «Berandu da gelditzeko» nobela berria), editorialak bere historian produzitu duen guztia eskaintzen du. Egileen, liburuen tituluen eta bildumen arabera egin dezake bisitariak bere bilaketa. Nahi den liburua lokalizatuta, bere testua eskura dezake bisitariak, liburu osoarena kasu batzuetan eta zati batena besteetan. Zenbait atal entzun ere egin daitezke, ordenadorean Real Audio instalatuta edukiz gero. Gaztelera, frantses, katalan, galego edo ingelesezko bertsioak dituzten obrak ere eskuragarri daude gune horretan.

NUP-EN EUSKARA ESKE

NAFARROAKO Unibertsitate Publikoak eskatuta, unibertsitate honetako euskararen eskaera neurtzeko inkesta burutu eta emaitzak berriki eman ditu ezagutzera IKEI-k. Nafarroako gizarteari eginiko galdeketa ondoren, nafarren % 60 NUPen euskarazko eskaintza zabaltearen lehentasunarekin ados dela ondorioztatu da, eskaintza zabaltzeko presarik ez dagoela pentsatzen duen % 37aren aurrean. Ikasle eta irakasleen artean ere euskarazko irakasgaiak za-

GUGGENHEIM

baltzeko beharra ikusten du gehiengoak. Errektore taldearen esanetan, inkestaren emaitzak NUPen burutuko diren euskarazko plangintza guztietarako abiapuntu izango dira.

AEK-REN GUNE BERRIAK

1999. urte honek hiru euskaltegi berri emango dizkio Alfabetatze Euskalduntze Koordinakundeari, Agurain, Irun eta Iruñean. Aguraingo euskaltegi berria dagoeneko zabalik da lehen ikastola zegoen egoitzan Lautadako AEK izenez. Udalaren egoitza izanik honek behartu du aldaketa eta AEKren arduradunen esanetan baldintzak hobetu egin dira egoitza berrian.

Ostiral honetan, apirilak 30, zabalduko ditu ateak Iruñezar euskaltegiak. Ikasgelez gain ekitaldiak antolatzeko areto bat ere badu, Iruñeko euskal giroa bultzatzea xede duen gune berriak.

Azkenik, datorren hilean Irungo euskaltegi

GONTZAL AGOTE

■ NUP-en euskara zabaldu beharko litzateke.

HITZ BITAN

- Euskal Telebistan zuzendari ez-euskalduna jartzearen inguruan, Inaki Irazabalbeitia idatzi du: «Nola kudea eta zuzen dezake pertsona batek enpresa bat, enpresa horrek lantzen duen produktuaren zatirik handiena ulertzeko eta baloratzeko gai ez bada»
- Maribi Unamunok ere erdaldunak ditu hizpide: «Erdaldunen artean ezin da ukatu, duela urte batzuetatik hona egin direla urratsak euskararen alde, ez genuke, hala ere, autokonplazentzia geratu behar, egindako lanaren ederrari begira»

berria irekiko dute. Ikasle kopuru handia biltzen da urtero bertan eta hauek bi egoitza desberdinetan banatzera beharturik zeudenez, bakarrean biltzea erabaki dute, eskolak baldintza egokietan eman daitezen.

JAKA BEKA BERRIAK

EUSKALGINTZA Elkarlanean Fundazioak Joseba Jaka II. Literatur Beken irabazleen izenak jakinarazi ditu. Poesia arloko bekak Harkaiz Cano eta Juanjo Olasagarrentzat izan dira; saia-kerakoak, Piarres Xarriton eta Pedro Alberdiren-
tzat; gazte literatura arloko beka bakar Pello Esnaiek jaso du; eta eleberrietan Aingeru Epaltza eta Joseba Sarrionaindiak eskuratu dute.

ERROMERIAK BERRESKURATUZ

UZTAILAREN 17an hainbat dantzari, trikitilari, eta dultzainari bilduko da Erreteriarra. Izan

«TXILLIDA: 1948-1998»

Horrela du izena Bilboko Guggenheim museoak Eduardo Txillidaren lanekin zabaldu duen erakusketak. Cristina Iglesias donostiarraren erakusketaren ondoren, Txillidarena euskal artista baten inguruan Bilboko museo erraldoiak zabaldu duen bigarren erakusketak da. Gainera, Txillidaren lanekin inoiz bildu den erakusketak zabalena da, orotara 200 obra jasotzen baititu eta artistaren berrogeita hamar urtetako lanen atzera begirakoa baita. Eskultore ezagunaren garai desberdinetako obra adierazgarrienak Bilbon dira ikusgai, beraz.

ere, data horretan Erromeria Eguna ospatuko da Gipuzkoako herri horretan. Euskal Dantzarien Biltzarrak eta Erreteriarako Ereintza dantza taldeak antolatu dute egun hori, erromeria zaharren ohitura berreskuratzeko xedeak bultzaturik.

■ Erromeria berreskuratu nahi da Erreteriaran.

ALBERTO ELOSEGI

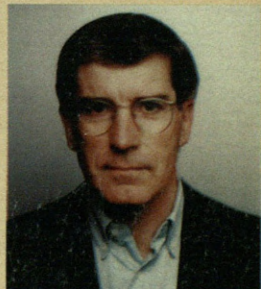
■ M. Goihenetxe.

IZENAK

Manex Goihenetxe historialaria Euskal Herriko historia jasoko duen bilduma prestatzen ari da. Gaztelerazko bertsioa Ttartalo argitaletxearen eskutik jarriko da kalean eta frantsesezkoa Elkarlanean eskutik. Lehen alea, Historiaurrea, Erromatarren garaia eta Ertaroa jasotzen dituena, berriki aurkeztu du Goihenetxek.

Andres Nagel artistaren «Bide bazter» erakusketak Donostian izandako arrakastaren ondoren, donostiarraren lanekin erakusketak zabaldu berri dute Bilbon.

Jose Antonio Azpiazu historialariak «Historia de un rapto» nobela argitaratu du Erein etxearekin. Nobela izanik ere, egileak XVI. mendean girotu du eta lanak, horrela, kutsu historiko nabarmena hartu du.

■ J. A. Azpiazu.

- Joseba Jaka beka jasorik idatzitako liburua aurkeztu berri duela, Koldo Izagirrek zera dio: «Beka hauei esker idazleak denbora eros dezake; beraz, lan sakonetan murgil liteke. (...) Horrela bakarrik egingo du aurrera gure literatura».
- Xabier Amurizak esandakoak dira ondorengoak: «Txapelketak bertsolaritzaren adierazpen naturalerikoa bat iruditzen zaizkit. Hain naturala iruditzen ez zaidana da txapelketek buruz beti lelo berdintsuei bueltak ibiltzea. Gogoak daukana joateko eta gogorik ez daukana etxean gelditzea, ez litzateke hainbeste berriketa behar» ●

Beste herrietan bezala, Euskal Herrian ere dantza tradizionala zonalde mugatu baten ezaugarri orijinaltzat jo ohi dugu. Bost ikerlarik, «Fronteras y puentes culturales» liburuan, Euskal Herriko mugetara jo du, toki desberdinetako dantzak aztertu eta, hain zuzen, gaiaren inguruko mugak hausteko.

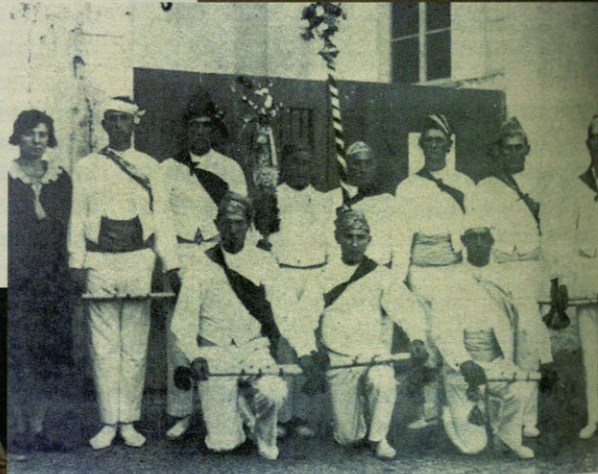
EUSKAL DANTZA TRADIZIONALAK: MUGA ALA ZUBI?

Herri baten izaera kulturalaren adierazgarri eta bereizgarri omen da herri horretako dantza tradizionala. Bada gure dantzaren ezaugarriak beste inon errepikatzen ez direla, dantza propioa *kutsatu* gabe mantentzen dela pentsatzen duenik. Ikus-kizun soila izan daiteke beste batzurentzat. Bada nekazal inguruko ohitura fosilizatu eta *folkloriko* bezala gutxietsi eta oraindik gutxiesten duenik ere. Ez dirudi, ordea, Mikel Aranburu, Emilio Xabier Dueñas, Jose Antonio Quijera, Jesus Ramos eta Kepa Fernandez de Larrinoa ikuspuntu

hauekin bat datozenik. Azken honen zuzendaritzapean, bostek saiakera bana egin dute, bakoitzak Euskal Herriko mugetako dantza mota bat aztertuz, eta emaitza Pamiela argitaletxeak argitaratu du berriki, Eusko Jaurlaritzaren ekimenez eta laguntzaz, eta «Fronteras y puentes culturales. Danza tradicional e identidad social» («Mugak eta kultur zubiak. Dantza tradizionala eta nortasun soziala») izenburupean.

■ Berreskuratua izan den Ablitasko makil-dantza dute aztergai, besteak beste, liburuan. Gainera irudian Korteko makil-dantzariak, 1930ean.

Zonalde eta dantza desberdina, ikuspuntu desberdin batetik, aztertu du ikerlari horietako bakoitzak eta liburu berean jasoa izan arren, independenteak dira bost saiakerak. Hain zuzen, ikuspuntu aniztasun horretan datza lanaren aberastasuna. Baina metodologian eta kontzeptuetan bat egin dute bostek eta lan guztiek ahalbidetu dute, azkenean, ondorio bateratueta iristea.

FOLKLOREA ETA KULTURA. Liburuaren egileek arreta berezia eskaini diete kontzeptuei. Dantza folklorearen barruan sartu ohi da usu eta iraganean ikerlariek ez diote euren lanean folklorearen azterketari tarte handia eskaini. Kepa Fernandez de

■ Herri bakoitzak modu berezi batean bereganatzen du dantza.

Larrinoak liburuaren sarreran salatzen duenez, gainera, folkloeari arreta eskaini zaionean, berau gutxiesteko izan da sarri. Hirian kultura egiten omen zen eta nekazal guneetan, berriz, folklorea. Hirian sormen landua, baserrian landu gabeko errepikapen hutsala.

Zorionez, badirudi azken urteotan dantza tradizionalaren eta oro har folkloreaken azterketak ikerlarien errekonozimendu eta interesa bereganatu duela. Onespenez honek badu seguruenik zerikusirik azken urteotan ematen ari den nekazal guneetara itzultzeko joerarekin.

Izan ere, 40ko eta 50eko hamarkadatan, euskal nekazal guneetako biztanleria hiriburuetara joan zenean, dantza tradizionalak behera egin zuen nabarmen —baita haren prestigioak ere—. Baina, gaur hartako iritzien aurka eta Jesus Ramosen esanetan, «dantza tradizionala ez da bere baitan sormenik ez duen fosil bat. Hirietara hurbiltzen den nekazal guneetako biztanleek euren kultura bertara era-

■ 'Folklorea' nekazal munduarekin lotua izan bada ere, dantza azken hamarkadetan hirira zabaldu da.

maten dute, modu honetan, hiria ikuspuntu desberdinak batu eta nahastu diren gune bilakatuz». Azken urteotako nekazal giroetara itzultzeko joerak, kultura tradizionalaren eta, beraz, dantzaren berreskurapena bultzatu du.

DANTZA ZENTZU ZABALEAN. Dantza tradizionalaren azterketak bere

bilakaera izan du azken mendean. Munduko dantza desberdinak aztertzeke orduan bide desberdinak jarriatu izan dituzte ikerlariak. 70eko hamarkada bitarte, batzuk dantza genero folklorikoen artean sailkatzen jardun zuten, beste batzuk genero bakan bezala hautatu zuten bere bilakaeraren azterketarako, baziren dantzen ustezko esanahietan murgildu zirenak ere. Baina Malinowski eta Boasen lanek dantza pro-

gehienak, edota aintzinako pentsamoldekiko eta esanahi ezkutuekiko harremanak aurkitzeko lanak. «Fronteras y puentes culturales» en bost egileek, ordea, beste helburu batek bultzaturik jardun dute: modu enpirikoan, geografia, historia eta kulturaren arteko harremanak zeintzuk diren erakustea, hortik abiatuta, dantza tradizionala identitate sozialaren sortzaile bezala aztertzeke.

Beste modu batera esanda, dantza tradizional jakin batek zein harreman du herri, probintzia, autonomia edo nazio baten nortasun kulturalarekin?

EUSKAL HERRIKO MUGAK. Galdera horri erantzuteko bost ikerlariak Euskal Herriko bost erpinetara zabaldu ziren. Mikel Aranburu hegoaldera hurbildu zen, Ablitasko makil-dantzari so egiteko. Emilio Xabier Dueñasek mendebaldera jo zuen, Bizkaia eta Santanderren arteko mugako dantzen bila. Kepa Fernandez de Larrinoak, iparrekialdeko muga, Zuberoako Maskarada aztertu du. Jose Antonio Quijerek, Arabatik hegoaldera, Ebro Garaian kokatu du bere lana. Azkenik, Jesus Ramos guztien erdian geratu da, Iruñean, barne muga. Toki bakoitzeko

dantza alderdi antropologiko eta etnografikotik aztertu dute ondoren, inguruko herrialdeetako dantza ohiturekin dituzten harremanak, ezaugarri komunak eta ezberdintasunak agerian utzi.

Zergatik hautatu dituzte mugako dantzak azterketarako? Zonalde bateko dantza jakin batek bertako izaera sozio-kulturalarekin harreman zuzena balu, mugak dan-

“Euskal Herriko dantza beste herrietara begira ikertu dugu”, dio Kepa Fernandez de Larrinoak

zesu sozial, ekonomiko, politiko eta kulturekin batera aztertzeke aukera zabaldu zuten 70eko hamarkada horretan. Dena den, bi egile aitzindari hauen bidea, gerora gutxi jarraitu du.

Euskal Herriko dantzen inguruko lanean ere, dantza bere horretan aztertzeke korronea nagusitu da oraino. Bilketa, deskribapen edota sailkapen lanak izan dira

tza jakin horren etena izan beharko luke. Eta, dirudienez, liburuan aztergai izan diren bost puntutan bederen, ez da horrelako etenik. Aztertutako dantza motek banaketa politiko guztiak gainditzin dituzte. Dantza hauen hedapena ez dator bat ez Espainia frankistaren mugekin, ez egungo banaketa politiko autonomikoarekin, ez hizkuntz maparekin ezta abertzaleen mugekin ere. Horregatik, identitate sozio-kulturalaren eta dantzaren arteko erlazioa finkatzea zaila dela onartzen dute.

Bost egileek esaten dutena, finean zera da: oker dago makil-dantza bere herrian soilik egiten dela pentsatzen duen Ablitasko biztanlea, euskal dantzek beste inongo dantzekin zerikusirik eta harremanik ez dutela uste duen euskalduna oker dagoen bezalaxe.

Alde batetik, lehenago aipaturiko nekazal gune eta hiriguneen arteko harremanen ondorioztat har daiteke dantzen homogeneizazioa. Oro har, hedapen eta homogeneizazio kulturalaren garaia bizi ditugula ezin ahaztu.

Dena den, ikerlari hauen ustez, homo-

■ Korridore kulturalak daude, bateko eta besteko dantzen ezaugarriak han eta hemen hedatzen dituztenak

geneizazio hori ez da soilik egungo fenomeno eta dantza tradizionalaren azterketa erabili dute hori erakusteko. Bost saiakerek erakusten dute herrixka, bailara edota herrialdeak ez direla iraganean itxita, isolatuta egon; alderantziz, nolabaiteko korridore kulturalak sortuz joan dira bateko eta

besteko dantzen ezaugarriak, eta orokorrean ezaugarri kulturalak, han eta hemen hedatuz eta nahastuz.

Are gehiago, egileen esanetan, homogeneizazioak eurek aztertutako esparrua gainditzin du eta Euskal Herriko eta Andaluziako dantzetan antzeko ezaugarriak topa daitezkeela diote. Hots, homogeneizazioak Penintsula osoa hartu du, Portugal barne.

BEREIZTEN GAITUENA.

Dantzak ez al gaitu, orduan, herri bezala bereizten? Dantza ezin al du gizaera kultural bereziaren ezaugarritzat hartu? Kepa Fernandez de Larrinoaren aburuz «Euskal Herriko kulturaz hitz egiten denean, isolatzen gaituenaz hitz egiteko ohitura dago. Kasu honetan, Euskal Herriko dantza bera bakarrik ikusi beha-

Bost dantza, bost ikerlari eta saiakera bana

Koreografo Berrien hirugarren erakustaldiaren aurkezpenarekin batera egin zen «Fronteras y puentes culturales. Danza tradicional e identidad social» liburuaen aurkezpena. Izan ere, bi egitasmook Eusko Jaurlaritzak dantza bultzatzeko abian jarritako «Dantzara» programaren barruan daude. Programa honek euskal dantzen inguruko ikerketa ezberdinak bultzatu nahi ditu eta horretarako argitalpen trilogia bat burutzen ari da; «Invitación al estudio de la Danza Tradicional en el País Vasco» lehen liburuaen ondoren, hau da bigarrena. Bost ikerlarik parte hartu dute bertan, bakoitzak Euskal Herriko muga inguruko dantza baten inguruan saiakera osatu duelarik. Bost lanak independenteak dira, baina metodologia beretsua erabiliz ondorio orokorretara iristea ahalbidetu dute. Egileen artean Kepa Fernandez de Larrinoa dago, lanaren bultzatzailea eta sarre-
ra burutu duena ●

Ablitasko makil-dantza

Mikel Aranburu Euskal Herriko Txistulari Elkarteko lehendakaria hegoaldeko mugara hurbildu da, Ablitasko makil-dantza aztertzeraz.

Errosarioko Ama Birjinari eskaini ohi zaion dantza berriki berreskuratu dute bertakoek. Makil-dantza honen ezaugarriak azaltzeaz gain, Aranburuk, adibide honen bidez, tradizioa berreskuratzean tradizio horrek jasan ditzakeen berrikuntza mekanismoak ditu aztergai, baita izaera kolektiboaren indartzean tradizio hauek duten eragina ere ●

Lanestosako festa eta dantzak

Bizkaiko mendebaldeko mugara joan zaigu «Dantzariak» aldizkariko erredukziozko kide den Emilio Xabier Dueñas bere azterketa burutzeko. Lanestosa herria zein Bizkaiko mugaz bestaldeko, hots, Santander ekialdeko dantzak ikertu ditu. Bizkionaldeetan konpartitzen diren dantza tradizionalen antolaketa, hedapena eta ezaugarriak eskaintzeko.

Dantzaren esparrura mugatu gabe, mugari eta oro har festen inguruko informazio ugari bildu du Dueñasek liburuaen berrak
ren atal honetan ●

rean, beste herrietara begira ikertu dugu, auzokideekin dituen harremanak aztertu ditugu, besteengandik bereizten gaituena ulertzeko metodo gisa». Lan honen helburua ez da, hortaz, Euskal Herrian egiten diren dantza tradizioenak gure kultur nortasunaren ezaugarri direla ukatzea. Homogeneizazioa aipatzean, eragin esparrua esan nahi da, eta ez berdintasun erabatekoa. Baina, maiz gure kultur ohiturak eta, hauen barruan, gure dantzak munduan bakarrak, gure dantza munduan bakarrak, inolako eraginik gabekoak eta inongo dantzekin konparaezinak direla sinesteko joera agerian geratzen da, gaiaren inguruko ikerketen emaitzak lautuz.

«Dantza herri guztietan existitzen den

■ Zuberoako Maskaradako dantzari eta musikariak XX. mendearen hasieran.

kultur adierazpen bat da, eta herri bakoitzak jakin izan du dantza hori bereganatzen» dio Fernandez de Larrinoak. Eta Euskal Herriak dantza ohitura batzuk be-

reganatu ditu, beste herri batzuek beste ohitura batzuk jaso dituzten bezalaxe. Bereganatze prozesu hori bizirik dago gainera, eta etengabe alboan dituen herrialdeen dantza ohituren eragina datorio, euskal ohiturek kanpoan eragiten duten bezalaxe. Modu honetan, Bizkaia eta Santandereek bat egiten dute dantzan, San Ferminetan Erribera eta Mendialdea nahasten dira, Errioxako ohiturek Araba bustitzen dute hegoaldean, Ablitasko makildantzak ez ditu ezaugarriak soilik iraganetik hartzen...

Mugako dantzak aztertu ditu ikerlari boskoteak, mugak, kasu honetan, zubi direla erakusteko ●

◆ NAGORE IRAZUSTABARRENA

Zuberoako Maskaradak

Iparrekialdeko muga, Zuberoa beraz, hartatu du Kepa Fernandez de Larrinoak EHUko Antropologia irakasleak bere ikerketarako.

Maskaradaren ezaugarri, egitura, hedapen eta interpretazio desberdinen azterketa bitarteko, egileak dantza, festa eta gi-ziaren arteko harremanak zeintzuk diren aztertzen ditu. Bere saiakeraren lehen zatian Fernandez de Larrinoak gehienbat dantzaren barne egiturari erreparatzen dion bitartean, bigarren zatian alderdi geografikoak aztertzen ditu batez ere ●

Dantza eta kultur izaera Errioxan

Ebro Garaiko muga gainditu eta Errioxako dantzen inguruan dihardu Jose Antonio Quijera Eusko Ikaskuntzako folklore saileko lehendakariak liburuaren laugarren saiakeran. Bertako dantzaren musika, hitz, koreografia, mito eta ereduaren ezaugarriak xehe azaltzeaz gain, aldaketa sozialek dantzan duten eragina ere aztertu du Quijerak bere lanean.

Horren guztiaren bitartez, Errioxan egiten diren dantzek bertako izaera kulturalaren erakusgarri ote direnents hausnartzen du ikerlariak ●

Iraganeko San Ferminak

Gainontzeko egileek egungo lekuko etnografikoei begira jardun duten bitartean, Jesus Ramos ikerlariak XVII eta XVIII. mendetako dokumentaziora jo du. Eta besteak Euskal Herriko kanpoko mugetara hurbildu diren bitartean, azken honek barne muga batean kokatu du bere ikerlana, Erribera eta Mendialdearen arteko mugan, Iruñean.

San Ferminetako dantzetan bederen, barne muga hori, muga baino bi errealtateen arteko zubi izan zela azaldu du Ramosek bere atalean ●

Astia Hartuta

L I B U R U A K

**ANAIAREN
AZKEN HITZAK***Daniel Landart*Elkarlanean
193 orrialde
1.710 pta.**ELHUYAR**

142. zenbakia

Elhuyar
56 orrialde
620 pta./27 l.

Bere aurreko nobela, «Batita Handia», argitara eman zenetik bost urte joan direnean, nobela berri hau plazaratu du Daniel Landartek Elkarlaneanen eskutik, bere hirugarrena. Paxkal izeneko laborari-seme gaztea, bere anaia Abelen itzalpean bizi izan dena, hautatu du Landartek lan honen protagonistarako. Anaia hil eta atsekabeaz gain, erantzukizuna iritsiko da Paxkalek bizitzara, baita bere munduaren eta gurasoenaren arteko kontraesanak azaleratu ere. Gazte herabearen istorioa eta oro har liburuan agertzen diren pertsonaien psikologia bitarteko, Ipar Euskal Herriko barnealdearen erretratua eskaintzen du egileak, euskal mundu zaharraren eta gizarte berriaren arteko etena agerian ipiniz ●

Eremu elektromagnetikoek osasunean duten eragina hautatu dute «Elhuyar» aldizkariak ale berriaren gai nagusitzat. Elektrizitate linea mordoa dugu guztiok gure inguruan eta paisajea duten eragina guztiontzat agerian bada ere, garbi ez dagoena horrek osasunean izan dezakeen eragina da. Gainera, Osasunerako Mundu Erakundeak gaiaren inguruan egin bilkuran ondorio adosturik ez ateratzeak kezka are gehiago zabaldu du. Zientzia eta teknologia aldizkariak, gaia luze eta xehe jorratzeaz gain, besteak beste, Grand Canyon ezaguna du hizpide eta zientziaren alde ilunari ere orrialde batzuk eskaini dizkio. Ohiko sailak —Gaur ase bihar gose, agenda, xaguarren txokoa...— ere hor ditu irakurleak ●

**FRONTERAS Y
PUENTES
CULTURALES***Hainbaten artean*Pamiela
581 orrialde
5.000 pta.**UNESCO
ALBISTARIA**

112. alea

UNESCO
50 orrialde
545 pta./22 l.

Jaurilaritzaren Dantzara ekimenaren barruan dantzaren inguruko trilogia kaleratzeko asmoa dago. Liburu hau hirukotearen bigarrena da. Bertan bost idazleren saiakerak jasotzen dira: Mikel Aranburu, Emilio Xabier Dueñas, Kepa Fernandez de Larrinoa, Jose Antonio Quijera eta Jesus Ramosenak. Dantza tradizionala dute bosten lanek hizpide eta bostek metodologia berdintsua jarraitu dute, dantza aztertzeko orduan inguruko beste hainbat elementu kontuan hartuz: historia, geografia, aldaketa sozio-ekonomikoak... Bost egileetako bakoitza Euskal Herriko mugako zonaldera hurbildu da: Zuberoako Maskarada du hizpide batek, Abli-tasko paloteadoa besteak... ●

Hogeita zazpi hizkuntzatan zabaltzen den aldizkari honek hezkuntza, zientzia eta kulturaren inguruko nazioarteko gai zabalak aztertzen ditu. Hiruhilabetekariaren ale berri honek giza eskubideena du gai nagusia, luze eta zabal jorratzen dena. Erdialdeko Asiako kultura, drogen legeztapena, Kabuleko emakumeak, klimaren aldaketak, unibertsitate bir-tualak... ere mintzagai dira Hezkuntza, Zientzia eta Kulturarako Nazio Batuen Erakundearen aldizkariaren ohiko sailetan —Han eta Hemen, Gure Planeta, Konexioak—. 112. zenbaki honi amaiera emateko, Manuel Vazquez Montalban espainiar idazle eta kazetari ezagunari elkarrizketa zabala egin diote ●

ADMINISTRazio
SANITARIOKO
OINARRIZKO
HIZTEGIA

UZEI, Osakidetza...
200 orrialde

ADMINISTRazio
SANITARIOKO
OINARRIZKO
HIZTEGIA

Eusko Jaurlaritzako Osasun Sailak, Osakidetzak eta UZEIk administrazio sanitarioan dihardutenei zuzenduriko lexikoa jaso berri dute Euskara-Gaztelera Gaztelera-Euskara hiztegi honetan. 1.800 termino inguru jaso ditu hiztegi honek, adierazi beharreko gaixotasunetatik hasi eta zuzendaritza taldera iritsi arte. Azken urteotan testu ugari egin da eus-

karaz gaiaren inguruan, baina lexiko bateraturik ezean, kontzeptu bakar baten termino bat baino gehiago erabili ohi zen sarritan; beste batzuetan aukuratutako terminoa ez zen egokiena izaten. Hau guztia saihestu eta esparrua normalizatzeko helburuz argitaratu dute hiztegi hau, gehienbat administrazio sanitarioan testuak idatzi behar dituztenentzat ●

«Lexikoa bateratu beharra zegoen»

Zein helbururekin burutu duzue Osasun sailak, Osakidetzak eta UZEIk «Administrazio Sanitarioko Oinarrizko Hiztegia»?

Osakidetzan eta Jaurlaritzaren Osasun Sailean ikusi zuten esparru honetan kaos handia zegoela, errotuluak modu batera zeudela toki batean, eta beste modu batera beste toki batean, kontzeptu bati modu batean esaten zitzaioela hemen eta beste modu batean han... Esparrua normalizatzeko beharra ikusi zen beraz. Legeen itzulpenak direla, txostenak direla... Osasun Sailak zein Osakidetzak dokumentazio ugari sortu dute azken urteotan euskaraz, baina dokumentu horietan erabiltako lexikoa bateratu beharra zegoen, behin eta berriro modu desberdinean errepikatzen ziren kontzeptuak behingoz finkatzeko beharra.

Hiztegiaren ideia hasiera batean aurrera eramane zuena Roberto Manjon izan zen, Osakidetza euskara teknikaria.

■ **Zein lan prozesu eskatu du hiztegia burutzeak?**

Dokumentazioa bildu eta kontzeptuak auke-

ratu ziren lehenik (1.800 jaso dira azkenean hiztegiaren). Ondoren proposamenak bildu eta kritikatu egin ziren. Demagun erdarazko «tarjeta sanitaria» dokumentazioan bi edo hiru erataria esan dela euskaraz, bat proposatu eta gero kritika jaso behar da. Donostiako Erresidentziako teknikariak jardun dute gehienbat horretan. Kanpoko kritigagileak Iñaki Ugarteburu medikua eta unibertsitateko irakaslea, Fernando Rey medikua eta Nafarroako Gobernuak itzultzailea eta ni neu. Proposaturiko zerrendaren gainean guk geure proposamenak egin genituen. Ondoren horiek eztabaidatu genituen, adostasunera iristeko.

■ **Zein irizpide erabili duzue proposamenak egiteko orduan?**

Hautatuak terminoa izan behar du, finkatua behar du, ez gauza etereoa. Eta beharrezkoa da, era berean, besteekin kontraesanak ez sortzea. Gero, noski, Euskaltzaindiaren arauak hartu ditugu kontuan. Adibidez, duela gutxi Euskaltzaindiak erabaki du ez dela «inmunitate» idatzi behar «immunitate» baizik ●

■ *Jabier Agirre*

UZEIko kide eta medikua, «Administrazio Sanitarioko Oinarrizko Hiztegia»n parte hartu du.

LENTE PROGRESIBOAK
3 punturen arteko distantziarik erosoena

urritu

tarteko distantzia

hurbil

Edozein distantziatar ongi ikus dezazun, MULTIOPTICASen irtenbiderik onena dugu. INDO betaurreko progresiboak. Erosoak eta eraginkorrak. Ikusmen nekatua ahantz dezazun. Gainera, gure MULTIOPTICAS txartelarekin ordainketa hiru hilabete erosotan egin ahal izango duzu inolako gainkargurik gabe. Eta Travel Club puntuak lortu ahal izango dituzu. Deizazu 900 34 35 36 telefonora eta informazio gehiago emango dizugu.

INDO

DISTANTZIA GUZTIAK BETAURREKO BAKARREAN

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a

Hernani, 4 - DONOSTIA

D

 NATIONAL LIBRARY OF MEDICINE

 DEPARTMENT OF HEALTH AND HUMAN SERVICES

 L1V
 2
 1996

Elkarlanean
2.055 pta.

urg
abe

Festa giroan jarduten dutenez, euren lehen diskoak hamar kantuetako hitzak bat datoz giro horrekin; ia denak alaiak eta gazteak dira, baina ez horregatik hutsalak: herri sentimenduak edota hizkuntza gutxiagotuen arazoak islatzen dituzte kantuetan. Era berean, erritmo alai eta biziak hautatu dituzte diskorako, balada bat edo beste ere tartean delarik. Ska, reggae, rock, ballenato... dantzarako proposak diren estiloak jotzen dituzte. Hitzak eta doinu batzuk taldearenak berarenak badira ere ez dituzte hasierako urteak ahaztu eta doinu batzuk beste talde batzuegandik jaso eta gero euren bertsioa egin dute: «Portuko gaua» eta «Oroitzapenak» kantuek Los Berones-en doinuak hartu dituzte, «Zoro» abestiak Ozzy Osbornerena... ●

Euskalerriaren Adiskideen Elkartearen buletinak «Juan de la Encina», hots, Ricardo Gutierrez Abascalek bere lagunei idatzitako eskutitzekin eman dio hasiera azken zenbakiari. Eskutitzok buletinaren zuzendari den Jose Ignacio Telletxeak bildu eta komentatuak dira. Juan de Lizola XVII. mendeko asteasuarrak mintzo da Maria Rosa Aierbe. Jose Luis Barriok, aldiz, bere testuan beste pertsonaia baten inguruan jardun du: On N. Bentura Etxebarria, 1718ko matxinadak sorturiko kalteen ondorioz bere ondasunen inbentarioa burutu zuena. Beste hainbat pertsonaia eta gai ere ageri da bertan. ●

Duela bost urte Gatika, Maruri, Bilbo eta Barakaldoko bost musikari bildu eta Urgabe taldea sortu zuten. Jose Agustin Barandiaran —trikia eta ahotsak—, Ainara Arrizabalaga —panderoa, gitarra eta ahotsak—, Urko Arruza —bateria—, Mikel Romero —gitarrak— eta Kike Morak —baxua— osatzen dute aipatutako bizkaitar boskotea. Hastapenetan, beste taldeen abesti ezagunak jotzen bazituzten ere, berehala ekin zioten euren konposizio propioak burutzeari eta abur-

[illegible]

URTEETAN EUSKAL HERRIA GURE UHINETAN

BILBO apirilak 30
Trikitibertsu
Maixa eta Ixiar trikitilariak, Arozena eta Maia bertsolariekin batera irtengo dira oholatza gainera.
Bilborock
20:30

GERNIKA-LUMO apirilaren 30a arte
"60 urte geroago"
Ekimen ibiltari honek Bizkaiko herrian egingo du alto aste honetan. "Euskal erbestearen literatura eta kultura" gaiaren haritik hainbat hitzaldi izango da. Xabier Apaolaza, Patri Urkizu eta Jose Antonio Arana Martija izango dira hizlarietako batzuk.
Udalaretxea

DONOSTIA apirilak 30
Lehen kanporaketa
Gipuzkoako Eskolarteko 19. Bertsolari Txapelketako lehen kanporaketa izango da ostiralean.
Santo Tomas Lizetza
15:00

URRUÑA maiatzaren 2a arte
Kultur egunak
Hainbat kultur ekitaldi izango da igandera arte. Besteak beste, ostiralean "Beherearta" Xirixiti Mirrixitiñen antzelana, larunbatean pailazoak eta rock kontzertua; eta igandean ziklro jatea.

BILBO apirilak 29
"Apoaren edertasuna"
Koldo Izagirre eta Joseba Tapiaren ikuskizunaz gozatzeko aukera ostegunean.
Kafe Antzokia
22:30

ARRATIA apirilak 30
Kultur Astea
Azken egunean Bide Ertzean eta Kuidem taldeen musika eta poesia ikuskizuna izango da.
Aterpea
19:00

ZARAUTZ apirilak 30
"La formación histórica de Gipuzkoa"
Gai hau izango du hizpide Elena Barrena historialariak.
Olerti Etxea
19:30

LASARTE-ORIA apirilak 29
Joxean Artze
Kultur Errotako emanaldi honetan usurbildarraren ikuskizuna izango da.
Jalgi Kafe Antzokia
22:00

LAUDIO maiatzak 1
Oskorri
Folk talde bateranoaren kontzertua ikusgai.
Gardea enparantza

GASTEIZ maiatzak 5
Euskal Pentsamenduetan
Gau Eskola
Antxon Mendizabal "Globalizazioa eta Euskal Herria" gaiaren inguruan mintzatuko da.
Bagare Euskal Tokia

Agendarako deialdiak hogeit egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora:

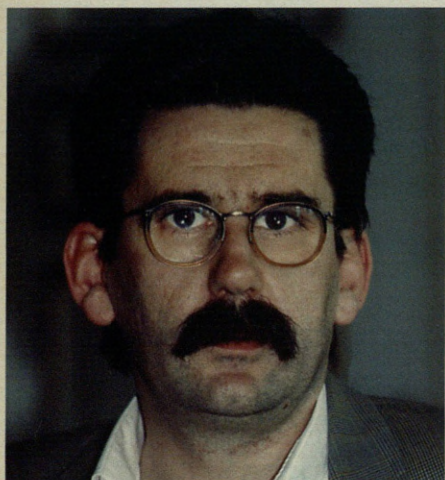

fundazioa
fundación

Andoni Ortuzar gehiengo osoz onartuko ote dute EITB-ko zuzendari berri gisa? Euskaraz, uste baino gehiago ba omen daki. Nornahi izanda ere, badirudi programazioan aldaketak bidean direla. Horren kariaz, zenbait ezagun gure artera ekarri dugu bere iritzia eman diezagun.

ZEIN ETB NAHI DUGU?

- 1.- Ezinbestekoa al da EITB-ko zuzendari berria euskalduna izatea? Ala nahikoa ote litzaioke euskal kultura eta bitartekoa ongi ezagutzea?
- 2.- Orientabide modura, zer kenduko zenuke eta zer jarri ETB-ko programaziotik?

ANDER GILLENIA / ESKALDUNON EGUNKARIA

RAMON ETXEZARRETA

PSE-ko Kultura-zinegotzia Donostian

1.- Egoki ikusten dut euskalduna izatea; arrazoi funtzionalengatik hasita aproposa da; utz dezagun horretan.

2.- Lehenbizi ETB-ren bokazio publikoa azpimarratu nahi nuke; izan ere, programazioa ez dator horrekin bat. Ni ez nago batere konforme orain egiten denarekin, sasi-kultura eta «eusko makarenismo» hori lotsagarria baita. Euskaldun alfabetatu eta gutxienezko kultura bat dugunoi zer demontre eskaintzen digu ETB-k? Ez du inolako ekarpenik egiten. Jaio zenean bazuen bokazio hori, orain berriz, atzeraka ari dira. Pentsatu beharko genuke zehazki ze elementu berri sartu, baina orain agertzen denetik seguru dena kenduko nukeela. Bere eginkizun nagusia euskal kulturaren irudi jasoago bat ematea izan behar luke, kulturaren zentzurik kultuonean, alegia. Beste gauza bat asmatzea litzateke, baina ez dira ezta saiatu ere egiten.

GARI GARMAIDE

BEGOÑA DEL TESO

Zine kritikaria

1.- Noski euskaraz jakin behar duela, bestela beste edozein telebistako zuzendari izango litzateke. Kexu agertzen baldin bagara epaitegi batek esan duelako frontoi bat garbitzeko ez dela beharrezkoa euskalduna izatea, ba, kexu agertu behar genuke EITB-ko zuzendaria euskalduna ez balitz.

2.- Derrigorrezkoa da «Goenkale» behingoz kentzea. Ezagutzen ditugu aktoreak, haien amodio eta heriotzak; baina nahikoa da, eskerrik beroenekin, joan daitetzela pikutara! Bestalde, ETB ikusten nagoela, beti iruditzen zait txapela jantzita dudala. Beraz, betiko matraka, trikixia eta bertsolariak kenduko nituzke. Jarri? Ba, justu kontrakoa; euskal kulturaren beste ezaugarri batzuk, egungo jende ausartaren ekimenak, artista plastiko edo koreografo berrien lanak, hitz mestizoak, edota txapela eramateko modu berriak, zergatik ez? Futbol gutxiago ez, oso gustukoa dut eta.

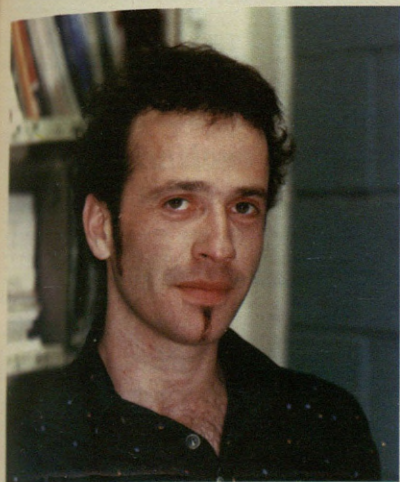
ERIKAZ / HIRIBERRI / EITB-ko KANALAK

ANDONI IMAZ

Athletic-eko jokalaria

1.- Euskal Herri mailan delako nik baietz esanko nuke. Kargurako proposatu badute euskal kultura eta medioa ederki ezagutzen dituelako izango da. Baina nire ustez, euskaraz ondo jakin behar luke, bestela beti galdetzen ibiliko litzateke. Ez litzaidake zuzena irudituko euskaldunek erdaraz aritu behar izatea berak ez dakielako.

2.- Azken bolada honetan, lesioa dela eta, dextente ari naiz telebista ikusten. «zapping» egiteaz nazka nazka eginda. ETB-n «Teleberri» eta filmak dira gustuen ikusten ditudanak; baita «Boulevard» saioa ere, ba, halako eztabaida gehiago sartuko nituzke nik; baita film hobe gehiago euskaraz ere. Kentzekotan, akaso pilota partida gehiegi dagoela esango nuke, baina jendeak eskatzen duelako emango dute hainbeste. Ah, eta ez ditzatela trikiti saioak kendu, gustatzen zaizkit eta!

ALBERTO ELOSEGI

ASISKO URMENETA

Marraskilaria

1.- Bai, nahitaez euskalduna izan behar du. Hori «noskitzat» hartzen dut nik. Bitartekoa ere ongi ezagutu behar luke, bai euskal kultura, bai bere lana; ez da aski alderdikoa den hautagai euskalduna izendatzea. Hala ere, zein ahalmena, zein irudimena duen eta zein taldeaz inguratzen den funtsezkoak izanen dira bere jardunean.

2.- Kolonizatuaren konplexu hori kenduko nioke. Konplexu guttiago duen telebista bat ikusi nahi nuke, bidaiatuagoa dena, irekiagoa, munduan egiten den telebistari so dagoena; ematen baitu euskal gizarteari baino ez diola erreparatzen, arras hertsia, harantzago begiratzea pekatu baltz bezala. Folklorea ongi dago, baina bere neurrian. Beharbada, gure amendako programazio egokia da ETB-koa, baina gu zapping egitera gonbidatzen gaituzte. Hori hitzez hitz hartuz gero, jakina, parrillaren hiru laurdenak desagertaraziko nituzke, ETB-2 osoa eta «Goenkale» barne. Bestetik, Maialen Iriarte eta Estepan «prime time»n jarriko nituzke.

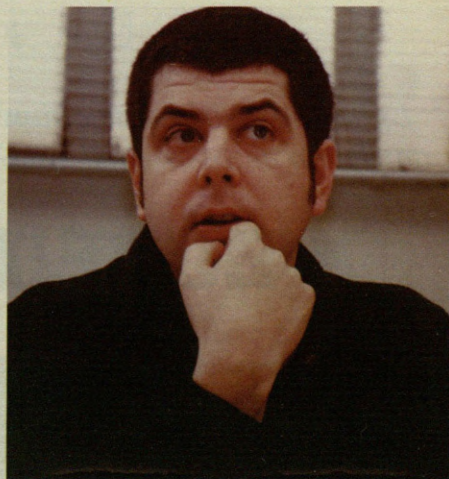
EUSKALDUN EGUNKARIA

KONTXU ODRIOZOLA

«Goenkale»ko Maria Luisa

1.- Bai, premiazkoa da bene benetan. Ondo dago telebista gaiekin jantzita egoitea, zerk funtzionatzen duen ezagutzea. Baina horretaz aparte, gure telebista ez dago gauzak erakusteko bakarrik, alfabetatzeko ere balio du. Orduan, zuzendariak euskaraz ez baleki eredu txarra litzateke, hizkuntza ikasten ari den jende mordoarentzat.

2.- Lehenik eta behin programak hainbeste errepikatzea galaraziko nuke. Kalitate, sormen gehiago behar da, ez bakarrik satelitea Ameriketara iristea eta kitto. Badakit adin-mota guztientzako moduko telebista egin behar dela, baina ez dezagun eduki zahar jendea egun osoa bertsoak ikusten eta umeak marrazki bizidunekin. Nahiz eta jakin audientziak agintzen duela, agian ez lukete dinamika horretan sartu behar. Irudimen gehiago, faborez! Esaterako, ETB-k inoiz bultzatu al du antzerkia? Ezer gutxi. Telebistara sartu eta aireportu batean zaudela ematen du. Interesatzen zaie hoztasun hori mantentzea.

MONIKA DEL VALLE

KEPA JUNKERA

Trikitilaria

1.- Ni ez naiz egokiena hori esateko, oraindik ikasten ari bainaiz. Badakit garrantzizkoena zuzendariak bitartekoa ezagutzea dela, baina nire iritziz euskalduna izan behar luke, euskal hiztunenganako errespetu seinale delako. Nik nire musika egiteko euskara ezinbesteko ez badut ere, EITB-ko zuzendari batentzat berriz, komunikatzeko tresna baliotsua da, mundua ulertzeko beste modua baita euskara.

2.- Ez dut ia betarik telebista ikusteko. ETB begiratzen dudanean ordea, musika eta kultura saioak faltan botatzen ditut. Konplexua da entretenimendu medio bat denon gustukoa izatea, baina nik komertzial den guztia kenduko nuke, txutxumutxu saioetatik hasita. Helburu kulturala duten programak ere oso mediatizatuta daude. Bestalde, salatu nahi dut telebistan ematen diren trikitixa jaialdi askotan doinu bat jotzean ez dutela ipintzen egilea nor den, nirea edo beste edozeinena izan. Zentzu horretan gaizki tratatua sentitzen naiz.

◆ BEÑAT DOXANDABARATZ

T x o r i B a t e k E s a n D i g u

■ «EL SEÑORIO DE LARREA» GAUZATUKO DA

Ziurrenik, ekainean ekingo diote grabatzeari, ordu erdiko 65 atal ETB-2an emateko. Arabako Errioxan girotua, sugetzarrak arandegia duen familia baten arteko komeriak izango ditu kontagai. Pausokak egin kasting-a erabat lotu gabe badago ere, oso litekeena da hainbat missek rol nagusiak antzetztea. Kanpoedertasuna bederen, ziurtatua dago. ●

■ «ERTZAINAK» MAIATZEAN HASIKO DA

Bergaran ari dira kanpoaldeko sekuentzia guztiak egiten. Bertan, ikertu, harritu, maitatu eta penak itoko dituzte Komisaldegiko ertzainek. Jakinmin handia dago, batetik, komedia bat ez delako, bestetik, Jose Ramon Soroiz rol serio batean nola arituko ote den jakiteko. Lehenengo atala maiatzaren 13an izango da ikusgai. ●

■ FILMAK JATORRIZKO BERTSIOAN AZKENEAN!

Hobe da berandu inoiz ez baino. Lau urte antean bete dituztelako edo, «La noche de...» ETB-2ko saioak, bi astez segidan, lau film klasiko jatorrizko bertsioan eskainiko ditu, hala nola: John Ford-en «The Searchers», Billy Wilderren «Double Indemnity» eta «Sunset Boulevard» (Crepúsculo de los dioses), baita Coppolaren «Rumble Fish» ere. ●

E U S K A D I I R R A T I A

Egitasmo berria dute abian EHU eta Euskadi Irratiak: ordenagailuek euskara mintzatua antzeman dezaten. Bost mila dei behar dituzte. Animatu eta sari potoloa egokitu ahal zaizku

ZURE AHOTSAREN SARIA

Euskara gizaldi berrirako egokitzea du xede ekimen honek; teknologia berrien gurdira igo eta prest egoteko, alegia. EHU-ko Mintzaira Ezagutzeko ikerketa lantaldeak, Ines Torres ikerle nagusia buru dutela, Euskadi Irratira jo du laguntza eske, datu-basearen oinarria osatzeko, gutxienez bost mila grabazio lortu behar baitira. Behin hori erdietsita, ahots-ezagutzaileak ordenagailuetan erabili ahal izango dituzte.

Telefono berezi hau apirilaren 26ean martxan jarri delarik (Telefonikaren laguntzari esker), astebeteren buruan nahi lukete bost mila euskaldunek beren borondatez 900 234 234 telefonora deitzea. «Euskadi Irrati eta Euskadi Gaztean ari gara jendea probokatzen» azaltzen digu Julen Beloki Euskadi Irratiko zuzendariak. «Beste hizkuntza batzuetan ere egin izan da, baina hemen betikoa gertatzen da, hots,

■ Maiatzaren 3ra arte iraungo du pizturik 900 234234 dohaineko telefonoak. 200.000 pzta. sakeleratzeko aukera.

600.000 hitzun eskaseko herrialde batean oso zaila dela» jarraitzen du Belokik. «Ez da beraz, ahuntzaren gauerdiko eztula».

Luze jo die proiektu hau abiarazteak. Hitz puzzlea osatzearren, orain telefonon dagoen programa burutzeko sei mila esaldi

grabatu behar izan dituzte, laburrak zein luzeak; beti ere Euskal Filologiako fakultatearekin ados jarrita esaldi apoposenak zeintzuk diren zehaztuz, zein fonema errepikatu behar diren eta zein testuingurutan.

Halaxe, bost minutuko iraupena duen deian, ahalik eta naturalen mintzatu behar da, zuen euskalkia aldatu gabe. Hasi-eran zertarako den programa azalduko zaizue; jarraian, zenbaki batzuk esatea, ondoren hainbat esaldi errepikatzea, motel hasita eta erritmoa bizkortuz. Amaierara heltzea ko-

men-izazue, jakina! zuen datu pertsonalak eskatu ondoren, 200.000 mila pezetako saria irabazteko aukera izango baituzue, esku hartu duten beste guztien artean. Susmorik egon ez dadin, zozketa notario aurrean egingo da ●

◆ BEÑAT DOXANDABARATZ

A u r p e g i a

■ Nagore Telleria

«Keinuak egitea oso lagungarri zait»

Ahots heldua duen bekaduna da Iruñako Euskadi Irratian.

Stressaren ondoren datorren lasaitasuna gogoko du zestoarrak, «korrika eta presaka nabilenean aldi berean disfrutatu eta sufritu egiten dut; gure areririk handiena denbora izaten baita, bai prestatzeko bai gauzak kontatzeko». Nahiz Kazetaritzako 4. mailan izan, telebista eta irratian eskarmentu polita du dagoeneko, «biak alde-ratuta, esango nuke irratian esku bakarrarekin egiten duzula lan, hitza bi-

luzik ateratzen delako. Telebistan berriz, birekin, irudiek erdia baino gehiago adierazten baitute». Nahiago du kristalaren bestaldean teknikaria bakkari egotea, «jende asko egonez gero despistatu egiten naiz eta». Keinu piloa egiten du mikro aurrean, eskuak eta bekainak biziki mugituz. «Ezin zara zaput tankeran hasi. Irribarre-ahoa duzula askoz hobe irakurtzen da» ●

B a g a k

■ BELEIXE IRRATI BERRIA MAIATZERAKO AIREAN

«Guaixe» aldizkariaren osagarri izateko jaioa da; Sakanako eguneroko informazioaren hutsunea bete-ko asmoz. Beleixe izena gehiengoz onartua izan bada ere, azken hitza Bierri elkarte sortzaileko bazkideek dute. Irratia Etxarri-Aranazko kultur etxetik uhineratuko da, FMko 107an. Sakanako euskaldunen topagune bilakatzea espero dute, entzulego potentziala aldizkari-ahoa baino altuagoa baita. Momentuz, Aitziber Etxaiz arituko da bakarrik. Nahiz eta programazioa zehazteke dagoen, hasieran bi ordu egingen dira egunero, kolaboratzaile sare baten bidez eta gai guztiei bide emanez ●

L A N D A R E A K

Udaberria izaki, eguraldiaren gorabeheren garaia da; hotz-beroena. Sasoi hau amaitu eta berria hasi bitartean primerako bibelarra etorriko da.

BELARRAK ETA BIBELARRAK

Espaloietan eguraldiaren kexua besterik ez da entzuten eta nik ezin aditu. Udaberriak gorabeheratsua izan behar du hotzetik berora, margoetako zubitik, eguzkitik eurrara, bor-bor irakiten duen izerdia loreetan eta geroen bakulu-punttetan erretzen du izotzak...

Pagotxa ia erabat galdua den honetan, belazeetan eta alpapa-sailetan dator pagotxa. Batez besteko epela eta itozzeko adina ez baina nahiko ura; erdipurdiko giro hau da behe-beheko sasia, laharra, osatzen duten belarrentzako aproposa. Pixa-belarrak edo sorgin-belarrak, *Taraxacum dens-leonis* edo *officinalis*, loratu eta hazi hegalariei fu eta putz egin genienaz geroztik atzetik dator, indarrean, belar jendea.

Aleetan fruitutzen diren gramineoak izan ohi dira gure belardietako mestizaian

nagusi, harro-putz asko... ipurditik lepoa mozten zaien arte. Segar edo segadora ez bada, erruz ugaritzen ari den larreko azien-daren hortza etorriko da, bai, eta zast hortxe zapuztuko dira, ganaduaren urdaileko azidotan, belartxoaren fruitu eta hazien etorkizuna.

Egun pare bateko aurrerapena hartu eta ondo ondutako aleak koskaizoarekin lurre-ra eroriko dira. Hauek belar landare berriak sortuko dituzte, belazea osatu eta trinkotuko dutenak.

Udaberriaren amaiak eta udaren hasierak batere laguntzen badute, hauek izango dira primerako bibelarra emango dutenak. Bibelarra eta hurrengo urteko lehena ●

◆ JAKOBA ERREKONDO
mandio@redestb.es

O S A S U N A

Kirolak hipertentsio arterialaren arriskuaren aurrean prebentzio gisa balio duela aski frogatua omen dago. Gaixoengan berriz, botikaren eragin positiboa gehitu egiten du.

HIPERTENTSIOA ETA KIROLA

Ariketa fisikorik egiten ez duten pertsonetan, hipertentsio arteriala garatzeko arriskua, normalean ariketa egiten dutenen artean baino % 30-50 handiagoa da. Hala adierazi du Hipertentsioaren Espainiako Elkartearen lehendakariorde Manuel Luque Otero medikuak. Kirolak hipertentsioaren eta beste gaitz kardiobaskularren prebentzioan duen garrantziaz jendea kontzientziatu dadin, Aritu izeneko programa bat jarri zen martxan.

Espainiako biztanleen % 20 hipertentsioa da, eta horietatik bi herenek tratamendua jasotzen dute, baina ez da % 15era iristen bere tentsioa kontrolatua dutenen batez bestekoa. Luqueren iritziz, gaur egun

esan daiteke ariketa fisikoa egitea bide egokia dela hipertentsio arterialaren prebentzio primarioa lortzeko. Baita trata-

mentuan dauden pazienteetan ere, kirolak botikaren eragin positiboa gehitu egiten du.

Ikerketa desberdinek frogatu dute ariketa fisikoa egiteak, ordubete gutxienez astean bost egunetan, gutxitu egiten dituela presio arterialaren zifrak, are gehiago tratamendu antihipertentsiboa hartzen ari diren pazienteetan. Knoll laborategiek emandako datuen arabera, ariketak % 25 jaisten ditu kardiopatia koronarioagatiko heriotzak. Baina horretaz gain, obesitatea murrizten du, insululinaganako sentikortasuna gehitzen eta aldaketa positiboak eragiten ditu plasmaren profil lipidikoan. Eta horiek guztiak eragin mesedegarriak dira osasunerako ●

◆ JABIER AGIRRE

Historiaurreko artearen parke piriniarra

Euskal Herriko, mendi, sakan eta ibar ezberdinetan, artean kobazulo nahiz leze anitz ezagutzeke baditugu ere, noizean behera ez dator gaizki, mugak gainditu eta zertxobait haruntzago joatea. Honela, gaurkoan, berriki ezagutu ditugun haitzulo berezi batzuk aurkeztuko dizkizuegu, opor garaietan, bederen, haitzuloaren bila nora jo izan dezazuen.

■ Artearen Parkean aintzira artifiziala.

Pirinio iparraldeko Ariège departamendura hurbilduko gara gure bidai honetan, bertako mendi, laku eta gazteluak ezagutzeaz gain, Niaux, Lombrives, Labouiche eta Le Mas d'Azul gisako kobazulo sonatuen berri izan eta ezkutatzin dituzten labar-pintura bikainen aurkitzera.

Kantabria eta Perigord —egun Dordogne departamendua— eskualde zaharrekina batera, Madeleine garaiko hormako artearen eremu garrantzitsuenetakoa dugu Ariège, gutxienez hamairu izanik pinturez apaindutako kobazuloak. Batzuk, zenbait lan hutsal grabatua edo pintatua dute, beste batzuk aitzitik, ehiztari zibilizazio horren santutegi nagusizat daude onartuak. Ehiztari handi hauek, gure garaia baino lehenagoko 12.500 eta 10.000 urte bitartean, sarri joan ohi ziren Piriniotako haitzulo itzel hauetara animaliak eta errito erlijioso-magikoetan ikur misterioitsuak margotzera.

Ariège, urteetan zehar ondo gorde diren aintzasun handiko haitzuloak edukitzeko zortea du, hauetako zenbait gainera jendea irekiak daudenak, hala nola: Lombrives eta Labouiche, La Vache-eko historiaurreko gela, Mas d'Azil-eko lurrazpiko gune ikusgarria, Niaux eta Bedeilhac-eko arte lanak...

Hala ere, haitzuloen sarbideek dituzten zailtasunek eta historiaurreko lekuko ena hauskortasunak, gune bereziotako sarrera jendea guztiz irekitzen ez dute uzten. Kontserbazio arazo hauek arintzeko

tate handikoak eta ondo gordeak izaki, paleolito garaiko ehiztariak —11.000 urte kristo aurretik—, munduari buruz zuen ikuspegia azaltzen digute. Baina natur baldintza egokiak direla eta, mendeetan zehar iraun duten arte lan hauek, egun babestua izatea behar dute. Hala, zenbait ikerketa burutu ostean, Niaux haitzuloak bisitarientzat

zabalik dirau, arau zehatz batzuk betetzen diren bitartean: 11 bisita eguneko, 20 pertsona bisi-tako eta 45 minutuko tartea talde batetik bestera. Araudiarekiko errespetuari esker, ez aldatu haitzuloaren oreka temperatura (12°C) eta labar pinturak ondo manten daitezke, bisitariari gune berezi eta paregabe hau erakustea ahalbidetuz, egun pinturak dituzten kobazulo gutxi egin dezaketen.

Dena den, Niaux haitzuloan badira bisitariak ezin bisita ditzakeen zenbait gune interresgarri ere, esaterako, Clastres galeria. Haudela eta, Niaux ezagutzeaz gain Historiaurreko Artearen Parke Piriniarrera hurbildu ginen, zer aurkituko genuen oso ondo ez genekiela.

Frantsez muntaia gehienak bezala, hura ere ikaragarria zen. Sarreran majo ordaindu ondoren, urjauzi eta guzti duen aintzira artifizial baten aurreko plazara agertuko zara. Aintzira zeharkatzen duten bidesketatik barrena, berriz, parkeko interes gune ezberdinak bisita ditzakezu: haitz artetik doan igarobide batean, ur joko eta historiaurreko animalien oinatzak topa ditezkeen Oinatzan Uharra;

■ Antzinako urjauziaren antzerakoa.

eta geroz eta handiagoa den eskaerari erantzuna eman ahal izateko, Ariège departamenduak, 1994ko udan Historiaurreko Artearen Parke Piriniarra deritzona ireki zuen Tarascón sur Ariège herrian.

Hasiera batean, parkea baino, Niaux haitzuloa bisitatzeko asmoa genuen. Izan ere, labar pintura ugari edukitzeaz gain, haitzulo bera da benetan interesgarria. Vicedessos-eko glaziar ibarra ehunen bat metro behealdean eta urrutian Piriniotako gailurak dituela, aho ikusgarri batetik barna berneratuko gara. Jarraian, 800 metro luzeko galeria zabal batzuek «saloi beltza» deitu gela handi eta biribil batera eramango gaituzte, non horma guztiak Homo Sapiens gizaikiak margotutako basahuntz, bisonte, zaldi eta oreinez apainduak dauden.

Niaux haitzulo hau, dituen historiaurreko pinturengatik da batez ere ezaguna, kali-

■ Madeleine

ikusentzunezko eta guzti, garai hartako gizakiak nola ehizatzen zuen erakusten duen Ehiza Ikuspegia; basoan zoazela, animalia ezberdinen hotsak entzun ahal diren Hotsen Laberintoa; Piriniotako zelaia, umeen jolas-parkea, picnic-lekua eta abar.

Aurrekoak baino interesgarriagoak iruditu zitzaizkigun, tailer txiki moduan antolatutako ekintza ezberdinak. Madeleine garaiko gizon-emakumeak, egun arrunt batean egin bide zituoen ekintzetako batzuk ezagutu eta ulertzen lagundu ziguten jarduera hauek: egur eta harri bidezko su-piztea, ehizean erabili ei zuten jaurtiketa propulsaia, suharriaren lantzea, horma pinturak, indusketa arkeologikoan nola burutzen diren eta abar.

Alabaina, zalantzarik gabe, parkeko interesgarriena Tailer Handia deiturikoa iruditu zitzaigun. Plazatik sartzen da bertara. Behin aurikularrak jantzita, Piriniotako eta mundu osoko historiaurreko artea ezagutzeko nahi duzuen beta guzia hartu dezakezue. Argi eta hots efektu ikusgarri berteriko gela zabal eta ilunetan barna paseatuko zarete, haitzulo bateko pinturak aurkitu ahal izateko, jarraitu beharreko bidea irudikatzen saiatzen den ibilbidea jarraituz. Paseoan zehar, era guztietako informazioa eskainiko zaizue: maketak, pelikulak, diaporamak... Faksimile erreproduktzioan ikusi ahal izango duzue, historiaurreko gizakiak utzi digun ondarea: oinatzak, labar pinturak, grabatuak, ikur misteriotsuak, zizelatutako objektuak eta abar. Eta azkenean, saloi beltzeko pinturak mi-
retsi ahal izango dituzue.

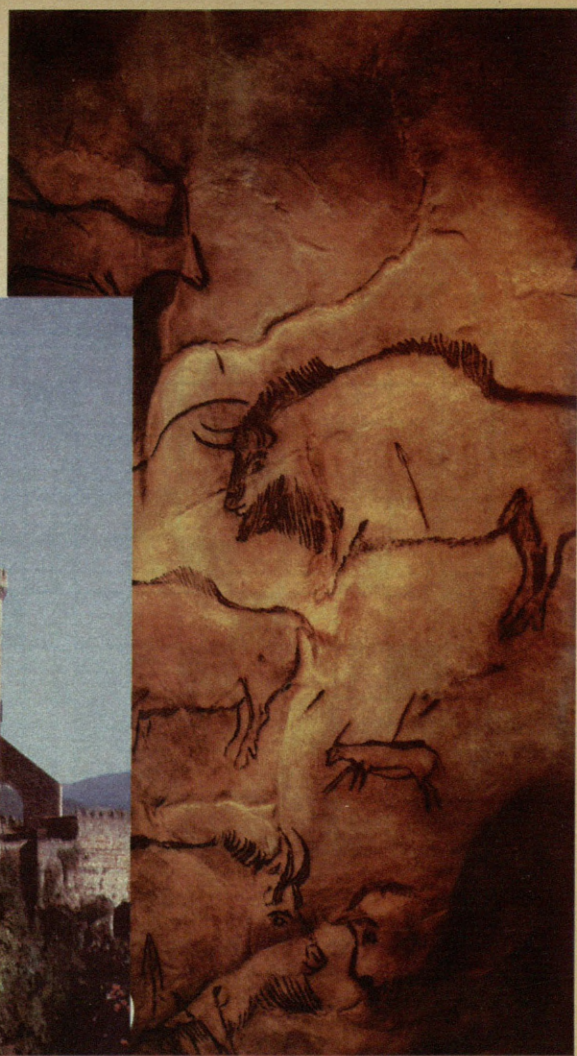
gizakia nola bizi zen ikusi genuen.

Sartu ginenean baino askozaz ere gusturago, ordaindutako dirua ondo erabilia izan zenaren ustearekin, historiaurretik egungo bizimodura itzuli ginen. Hori bai, beste noizbait ere joatekotan ●

◆ ASIER AGIRRESAROB

■ Foix hiri gaineko gaztelua.

■ "Debekatutako Niaux" galeriako pinturen erreplika.

FITXA TEKNIKO

OHARRAK

- Niaux-ko kobak bisitatzeko (bisita gidatuak dira) eskaera aurrez egin behar da tel. honetara: + 33 (0)561 05 88 37. (Goizean 9 h.-11 h.)
Prezioa: 60 lib. Taldeak 50 lib. Gazteak 25 lib.
- Historiaurreko Artearen Parke Piriniarra apiriletik urria bitartean dago irekia. (10 h.-18 h.)
Prezioa: 55 lib. Taldeak 45 lib. Gazteak 25 lib.

LUZERA

DENBORA

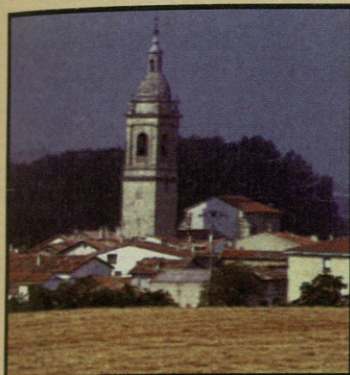
DESNIBELA

GARAI EGOKIA
Edozein urtarotan

ZAILTASUNA

Hitz Gezidunak

				Penagarria	Jira	Intsektu- mota	Zilbor	Gipuzkoa- ko herria	Eguzkia
				Hezleak	Suge itsua	Pl., musi- ka-tresna	Lehenen- goa	Erreitegiak	Argudioak azaldu
				Eguratsa			Handi		
				Eraikuntza tresna			Kanpo		
					Uhina, olatu				
					Anti- monioa				
Jainko egiptoarra		Saio							Mugako adminis- trazioa
Bokala		Hizki grekoa							
Argazkiko herria		Arabako ibaia	Sutarako zura			Musika- taldea			
Anaiak		Jan-edan gabe	Errep., gorotza			Perukoa			
			Janari- kopurua		1	Potasioa		Idazkiaren hasieran	
			Musika nota		Hil	Grazia		Busti	
Detektat- gailua				Karrika				Honakoa	
Errioxako herria				Itsas ugaztuna				Inausi	
			Erbioa	Boroa	Seta				
			Txakur	Röntgen	Infin., galdu				
Oparo			Iragarpen						
Ilurburu			Barre xume						
				Sindikatu abertzale		Ez ar		Bokala	
				Sugetzarra		Norat atzizkia		Baita	
H ₂ O			Kontso- nantea	Landare- mota				Bokala	
Gaixo			Lemaren erdian	Arkuaren erdian				Egoki	Kasik
			Sustraira			Tantaloa	Har ezazu		
			Bokala			Hidro- genoa	Sufrea		
Borokan (bi hitz)					Hutsartea				

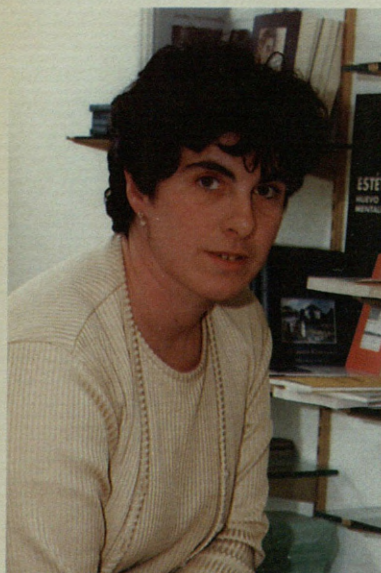
Argazkia: Arabako herria

Denborapasak: LUMA • Umorea: KIKE AMONARRIZ • Komikia: MARKO ARMSPACH

ERROBIKO PIRANJAK

TERE IRASTORZA

ZORI-NAHIA

Zorion premia ezagutu zaio gizakiari, gizaki denetik. Mateo eta Lukasen ebanjelioetan, zorion hori momentuko egoera eta etorkizuna bitarte korritu beharreko bidearen amaieran izango da. Erromatarren artean txori batek ei zekarren zoria, euskal fonetika historikoa ikasteen deskubritu genuenez. Zoria, ona zein txarra zerutik etorria bide izan da aspaldian, baina zerura horrenbeste satelite bidali aurretik, edota, behintzat Amerikako Independentzia aldarrikapenaz geroztik, eskubide bihurtua da.

Eta eskubide bihurturik badirudi esku-eskura izateko moduko zerbait dela. Hala ere, gure aurrekoen artean zorionak konformidadearekin harremanen bat baldin bazuen, egun, nire oporraldian irakurri dudana «Zorionaren edukia» liburuan esaten denez, zoriontasuna konformakaitasun proiektua dugu. Eskainitakotik ez zaio ezer aski gizakiari. Agian ez naiz ni gure gizartean eskatzen duen bezain posmoderno izango, baina zorionaren definizio honek ez nau batere komentzitzen.

Egia, gerta daiteke, epeka dosifikatu eta proiektu batean kokatzen dugun heinean Zoriontasuna, izan, guraria izan daitekeela, eta eskura dugunarekin ez konformatzearekin ere zoriontasuneruntz abia gaitezkeela. Txarra ordea, zera da, eskuratu ezin dugun horretara bakarrik bideratzea gure zorion bidea, besteek emandakotik bakarrik bildu daitekeela sinistea.

NIRE irudipena da nik arraso inkonformistatzat ditudanak (nire amak deskonforme esaten die) ez dutela benetan ezereen gurairik: bere buruaren erruki hutsak proiektatzen edo jaurtikitzen dituzte eskuratu ezin dutenera, hain zuzen ere, bere auto-errukian babestuak sentitzeko; bere buruak justifikaturik izateko. Eta neurri honetan, definizioaren azpian dagoenak kezkatzen nau, alegia, zorionerako lehengaiak *emanak* izan daitezkeela, ez direla lorpide pentsatzeak. Eta sarri asko antzeman dudanez, agian *inkonformista* hauek zorigabe izatera eramaten dituen haxe da; bizimoduaren denek zerbait zor diela uste izateak, beraiek inoiz zordun sentitu ez arren; eta zorionaren eskubidearen izenean, munduari bere

zorigabearen errua bota dezaioketela sinistea.

Senekak, berriz, ematea zoriontasunaren bidean kokatzen zuen, eta, ziurrenera, zoriontsu edota gutxienez baikorrako izan behar da aurrena zerbait ematen duenak; agian, funtsean, pareko erantzuna eskatzen duena izanik ere, emaleak ere zoriona sentitzen du; igerriz zoriona ez dela dohai abstraktu bat, lorpena baizik. Zoriona lortu eta galdu egiten dela, nahiz eta lortzen dugunean berez iritisa dela iruditzen, eta galtzen denean, ordea, bakarren batek galarazia.

Bigarrenik, zorionaren kontzeptura gehien hurbiltzen den parafrasiatzat, Fernando Savaterrek *nahi duguna* hautatzea iruditzen zait harrigarri, eta are harrigarriago, liburua-aren amaieran zorion posible guztiak iraganean bezala kokatzen dituen.

Egia da, mende askotan frogatu dela *beharra*, *obligazio* hutsa ez dela zorion-biderako lagungarri aski... baina gutxienez *nahi* izate hori hartzekotan Zorionaren iturri, gure aitak aspaldian erakutsitakoan txertatu beharko da “Ez ezazu nahi besteentzat, zuretzat nahi ez duzuna”... eta horren azalpenak gutxienez Konfuzioren liburu klasikoetan, iada, emanak ziren.

Nire aburuan, lehenaldian, orainaldian edo etorkizunean kokatu, nahian zedarritu edo beharrean zedarritu, zori ona edo zori txarra ez da txori batek ekartzen duen egoera. Zori ona eta zori txarra, gehienetan, erabaki batzuen ondorioz dator eta, kuantu, giza-harremanetan, derri-igor, bildua. Hala ere, aitor dezadan, nahiz eta agian esan gabe doan, hau guzti hau idazleak ez nau zoriontsuago egin... (nahiz eta zorigabea konformidade haundiagoz erantzuteko baliagarria zaidan) ●

“Bigarrenik, zorionaren kontzeptura gehien hurbiltzen den parafrasiatzat, Fernando Savaterrek ‘nahi duguna’ hautatzea iruditzen zait harrigarri, eta are harrigarriago, liburua-aren amaieran zorion posible guztiak iraganean bezala kokatzen dituen.”

Euskarazko eduki bila
**Euskarazko eduki bila
zabiltza Interneten?**

Sigfrido Korta

Ikusiko duzu datorren astean...
Ikusiko duzu datorren astean...

ARGIAren eskutik
ARGIAren eskutik

Euskal Prentsa On Line
Euskal Prentsa On Line